Razvoj projekta pokretanja agencije za posjećivanje zaštićenih prirodnih vrijednosti zagrebačkog okružja

Vragović, Anđelko

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Forestry / Sveučilište u Zagrebu, Šumarski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:108:459661

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

University of Zagreb Faculty of Forestry and Wood Technology

ŠUMARSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ŠUMARSKI ODSJEK

SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ

URBANO ŠUMARSTVO, ZAŠTITA PRIRODE I OKOLIŠA

ANĐELKO VRAGOVIĆ

RAZVOJ PROJEKTA POKRETANJA AGENCIJE ZA POSJEĆIVANJE ZAŠTIĆENIH PRIRODNIH VRIJEDNOSTI ZAGREBAČKOG OKRUŽJA

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2017.

ŠUMARSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ŠUMARSKI ODSJEK

RAZVOJ PROJEKTA POKRETANJA AGENCIJE ZA POSJEĆIVANJE ZAŠTIĆENIH PRIRODNIH VRIJEDNOSTI ZAGREBAČKOG OKRUŽJA

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Urbano šumarstvo, zaštita prirode i okoliša

Predmet: Priprema i vođenje ekoloških projekata

Ispitno povjerenstvo: 1. prof. dr. sc. Ivan Martinić

2. Izv. prof. dr. sc. Stjepan Posavec

3. Dr. sc. Matija Landekić

Student: Anđelko Vragović

JMBAG: 0016065650

Broj indeksa: 701/2015

Datum odobrenja teme: 20.4.2017.

Datum predaje rada: 20.9.2017.

Datum obrane rada: 22.9.2017.

Zagreb, srpanj, 2017

Dokumentacijska kartica

Naslov	Razvoj projekta pokretanja agencije za posjećivanje zaštićenih prirodnih vrijednosti zagrebačkog okružja
Title	The development project starting Agency visiting protected natural values of the Zagreb surroundings
Autor	Anđelko Vragović
Adresa autora	Polje Krapinsko 143, 49000 Krapina
Mjesto izrade	Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vrsta objave	Diplomski rad
Mentor	prof. dr. sc. I.Martinić
Izradu rada pomogao	prof. dr. sc. I.Martinić
Godina objave	2017.
Obujam	60 stranica, 30 slika, 4 tablice, 19 navoda literature
Ključne riječi	Razvoj projekta, zaštićene prirodne vrijednosti, turistička agencija, okrug Zagreba
Key words	Development of project, protected natural values, tourist agency, Zagreb surroundings
Sažetak	Uvodno se obrazlaže posjećivanje zaštićenih prirodnih vrijednosti (ZPV) kao projektna ideja vezana za pokretanje specijalizirane turističke agencije. U središnjem dijelu se putem SWOT analize vrednuju okolnosti projekta te se razmatraju ključni elementi poslovnog modela agencije: potencijali pojedine ZPV, mogući partneri i dionici, poslovno okruženje, izvori financiranja te uspješni primjeri iz prakse. U zaključcima se definira profil agencije u smislu organizacije, kadrova, mreže partnera, sadržaja i opsega poslovanja te isplativosti.
Sažetak na engleskom	The introduction explains the visitation of the protected natural values as a project idea, that is linked to the acutation of a specialized tourist agency.. In the central part, SWOT analysis evaluates the project's circumstances and considers the key elements of the agency's business model: the potential of individual protected natural values, potential partners and stakeholders, business environment, funding sources, and successful examples of practice. The conclusions defines the agency profile in terms of organization, staff, partner network, content and scope of business and profitability.

„Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojega rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni“.

_____

vlastoručni potpis

Anđelko Vragović

U Zagrebu, 14. rujan 2017.

SADRŽAJ

1. UVOD……..1

1.1. Projekt – razvoj projekata – pojam, faze, značajke……..1

1.2. Posjećivanje zaštićenih prirodnih vrijednosti kao predmet projekta ……3

1.3. Turizam, posjećivanje i ponuda u zaštićenom području……6

1.3.1. Edukacija i interpretacija kao cilj posjećivanja……7

1.4. SWOT analiza okolnosti ovakvog projekta……8

2. CILJ ISTRAŽIVANJA……11

2.1. RAZVOJ PROJEKTA – ANALIZA POSLOVNOG MODELA……11

2.1.1. Analiza mogućih dionika……11

2.1.2. Analiza poslovnog okruženja……12

2.1.3. Vrste poslovnog oblika – prednosti i nedostaci……14

2.1.4. Raspoloživi izvori financiranja……16

2.1.5. Pregled sličnih iskustava – uspješni primjeri……18

3. MATERIJALI I METODE ISTRAŽIVANJA……23

3.1. DEFINIRANJE SADRŽAJA POSJEĆIVANJA……23

3.1.1. Pregled zaštićenih prirodnih vrijednosti za obuhvat posjećivanja……23

3.1.2. Analiza potencijala zaštićenih prirodnih vrijednosti ……27

3.1.3. Odabir zaštićenih prirodnih vrijednosti i definiranje ruta posjećivanja……50

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA……53

4.1. RAZVOJ POSLOVNOG SUBJEKTA……53

4.1.1. Izbor pravnog oblika……53

4.1.2. Odabir poslovne strategije – samozapošljavanje, suradnici, partneri……53

4.1.3. Definiranje kadrovskog portfelja – broj zaposlenih i kvalifikacije……54

4.1.4. Izbor modela financiranja……56

4.1.5. Definiranje opsega poslovanja……57

4.1.6. Temeljna analiza isplativosti……57

5. ZAKLJUČAK……59

6. LITERATURA……61

POPIS SLIKA

1. Shema strukture projekta prema fazama
2. Osnovni elementi projektnog ciklusa
3. Faze „životnog vijeka“ projekta
4. Ornitološki rezervat Crna mlaka kao primjer zaštićene prirodne vrijednosti
5. Grafički prikaz kretanja broja dolazaka turista u Zagreb
6. Ciklus Financiranja Startupa
7. Neke od tura u ponudi agencije
8. Kategorije na kojima se bazira ponuda agencije
9. Prikaz programa rute PP Žumberak – Samoborsko gorje
10. Kartografski prikaz zaštićenih prirodnih vrijednosti Grada Zagreba
11. Karta zaštićenih prirodnih vrijednosti Zagrebačke županije
12. Vrh Medvednice
13. Sustav posjećivanja PP Medvednica
14. Prostorni razmještaj poučnih staza i najvažnijih smještajno-ugostiteljskih objekata
15. Pogled na Medvedgrad
16. Vođenje grupe unutar špilje
17. Ulazak grupe u rudnik
18. Granice i položaj PP Žumberak–Samoborsko gorje
19. Krajolik PP Žumberak–Samoborsko gorje
20. Karta poučne staze “Staza Kneževa“
21. a) Stari grad Okić iz zraka, b) Unutrašnjost starog grada
22. a) Umjetna piramida za promatranje, b) Ulaz u posebni rezervat Japetić
23. Slap Brisalo
24. Vinogradi Plešivice
25. Vrh Sv. Gere (Trdinov vrh) iz zraka
26. a) Crni daždevnjak, b) Epipactis palustris, c) Lilium martagon
27. Karta biciklističkih staza u PP PP Žumberak – Samoborsko gorje
28. Ponuda jahanja u sklopu Eko sela Žumberak
29. Turisti i izletnici kod planinarskog doma “Žitnica“
30. Planinarski dom “Vodice“ usred zime

POPIS TABLICA

1. Zaštićena područja u Hrvatskoj - nacionalne kategorije
2. Zaštićene prirodne vrijednosti Grada Zagreba
3. Zaštićene prirodne vrijednosti Zagrebačke županije
4. Infrastruktura za posjećivanje

1. UVOD

Jedan od glavnih razloga i motiva odabira ove teme rada je prikaz razvoja projekta pomoću kojeg bi se pokrenula djelatnost u turizmu kroz specijaliziranu i nesvakidašnju ponudu. Iz tog razloga je glavna svrha ovog rada razvoj specijalizirane turističke agencije kao dio poduzetništva. Kroz nestandardnu ponudu i provođenje iste korisnicima omogućiti jedinstveno iskustvo zaštićenih prirodnih vrijednosti i krajolika na odabranom području. Uz navedeno jedan od glavnih ciljeva je provođenje ekološke edukacije i podizanje svijesti svima koji bi koristili usluge ovakvog projekta i agencije. Znanje, povezanost i ljubav prema prirodi koje je stečeno tokom studiranja iskoristiti i širiti što je više i dalje moguće.

1.1. Projekt – razvoj projekata – pojam, faze, značajke

Projekti su nastojanja u kojima se ljudski, materijalni i financijski resursi organiziraju na nov način kako bi se ispunio jedinstven zadatak, uz zadane karakteristike i određena ograničenja (vrijeme, novac i izvedba).

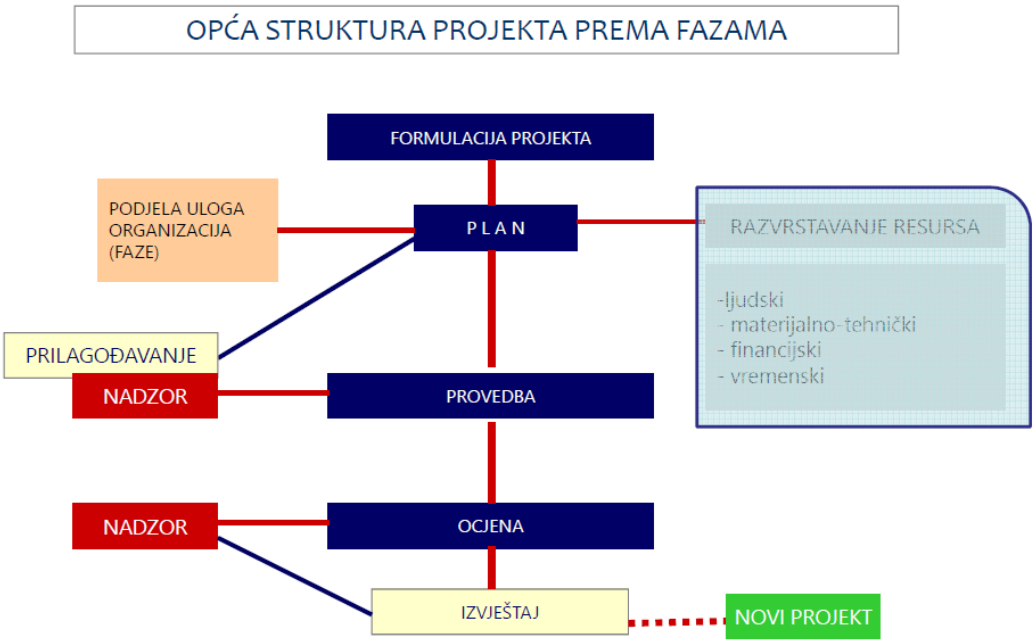
U literaturi se uobičajeno navodi 10 opće prihvaćenih karakteristika projekta:

- privremen pothvat koji ima početak i kraj
- rezultat je jedinstven proizvod ili usluga
- jednokratan je, svaki sa svojim ciljem i namjenom koji su definirani
- usmjeren je k određenom, prethodno definiranom cilju
- ima vlastiti budžet
- sadrži utvrđen raspored obavljanja aktivnosti odnosno faze razvoja koje čine životni ciklus projekta
- prezentira sposobnosti sponzora i projektnog menadžera
- utemeljuje težište na kvaliteti
- ima svoju strukturu
- transformira postojeće stanje u buduće, željeno

Da bi projekt bio prihvatljiv treba imati:

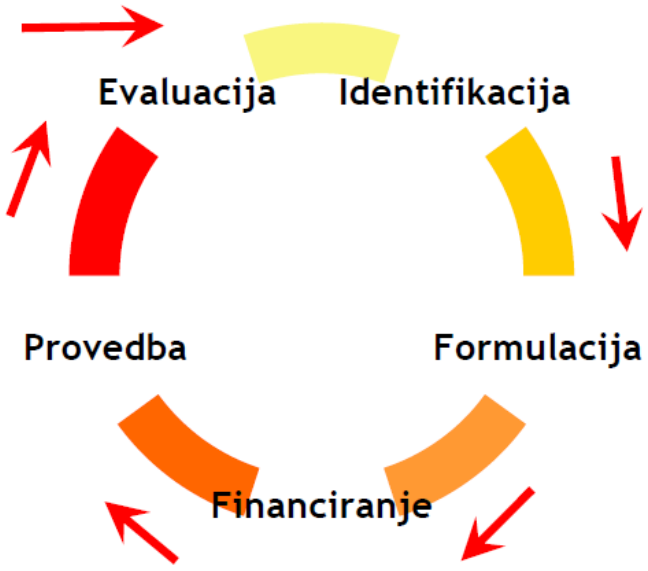
- težnju za promjenom
- jasan cilj
- početni poticaj
- razvojne faze
- tim (grupu)
- spremnost na rizik
- jasno određen početak i kraj

Nakon shvaćanja samog pojma projekta potrebno je krenuti u njegov razvoj, a samim time je potrebno znati njegovu strukturu i faze razvoja..

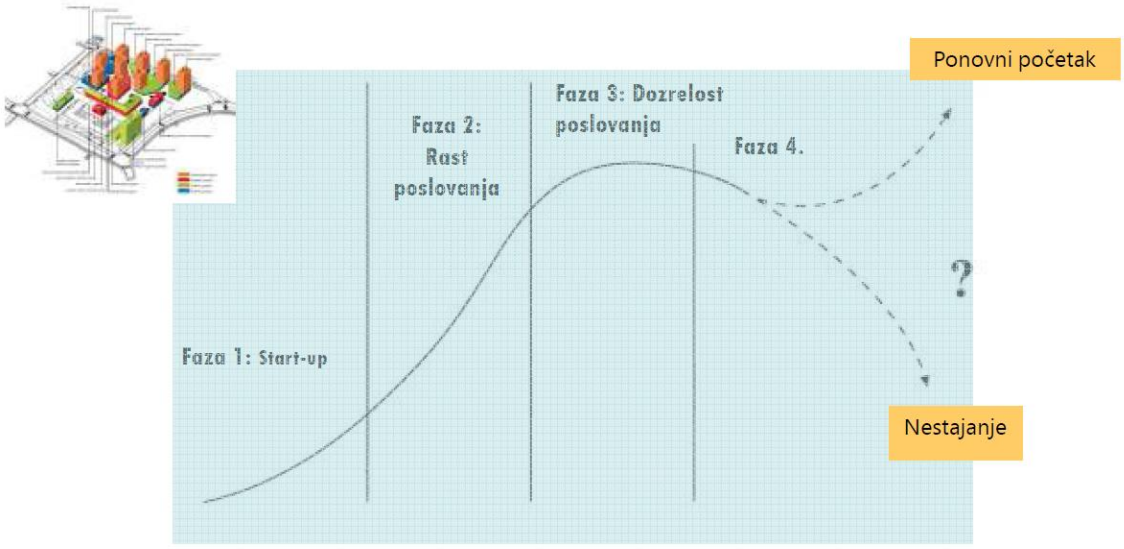

Slika 1. Shema strukture projekta prema fazama
Izvor: Priprema i vođenje ekoloških projekata zp 2016/17, Martinić

Da bi se neki projekt uspješno razvio i vodio potrebno je svakoj od faza u shemi na slici 2 posvetiti posebnu pažnju i jasno je definirati. Svaki projekt ima svoj ciklus, stoga je bitno znati njegove osnovne elemente.

Slika 2. Osnovni elementi projektnog ciklusa
Izvor: Priprema i vođenje ekoloških projekata zp 2016/17, Martinić

Svaki projekt ima svoj „životni vijek“ i na sljedećoj slici nalazi se ilustracija kako to izgleda.

Slika 3. Faze „životnog vijeka“ projekta
Izvor: Priprema i vođenje ekoloških projekata zp 2016/17, Martinić

1.2. Posjećivanje zaštićenih prirodnih vrijednosti kao predmet projekta

U pristupu obradi teme postavljamo si sljedeća pitanja: Zbog čega se pozornost stavlja na zaštićene prirodne vrijednosti? Što one mogu ponuditi? Na koji način provoditi posjećivanje tih područja i na što treba obratiti pažnju.

Većina turističkih ponuda i angažmana danas pokušava potencijalnom korisniku ponuditi sadržaj koji pruža za njega rijetko iskustvo i doživljaj. Cilj je spojiti atrakciju, rekreaciju, zabavu, opuštanje i specijalne ponude određenih destinacija posjećivanja.

Najveći postotak posjetitelja imaju nacionalni parkovi (dalje u tekstu kratica NP), a onda parkovi prirode(dalje u tekstu kratica PP) što je i logično jer oni i jesu iz posebnog razloga pod najvećom kategorijom zaštite. U skladu s tim službe koje upravljaju tim područjima pokušavaju kroz razne načine i sadržaje privući posjetitelje te u isto vrijeme provoditi zaštitu i očuvanje prirode u području upravljanja. Nažalost, u nekim područjima dolazi do zasićenja posjetiteljima što stvara negativne posljedice na prirodu, čime se ugrožava i degradira upravo na ono zbog čega je i neko područje posebno i vrijedno posjećivanja. Trenutno se takva situacija događa u NP „Plitvička jezera“, pri čemu se preispituje ostanak istog na UNESCO-ovoj listi svjetske prirodne baštine.

Prema Upisniku zaštićenih područja Ministarstva zaštite okoliša i prirode u Republici Hrvatskoj ukupno je zaštićeno 409 područja u različitim kategorijama.

Zaštićena područja danas obuhvaćaju 8,56% ukupne površine Republike Hrvatske, odnosno 12,24% kopnenog teritorija i 1,94% teritorijalnog mora. Najveći dio zaštićene površine su parkovi prirode (4,56% ukupnog državnog teritorija).

Tablica 1. Zaštićena područja u Hrvatskoj - nacionalne kategorije
Izvor: Upisnik zaštićenih područja (stanje 29. travnja 2016.)

KATEGORIJA	broj zaštićenih područja	površina (km²)	% površine RH
Strogi rezervat	2	24,25	0,03
Nacionalni park	8	966,65	1,10
Posebni rezervat	77	398,30	0,45
Park prirode	11	4020,90	4,56
Regionalni park	2	1020,12	1,16
Spomenik prirode	81	1,18	0,001
Značajni krajobraz	83	1077,77	1,22
Park-šuma	26	30,23	0,03
Spomenik parkovne arhitekture	119	7,78	0,01
Ukupno zaštićenih područja u RH	409	7547,18	8,56

Međunarodna unija za očuvanje prirode (engl. International Union for Conservation of Nature – krat. IUCN) definira zaštićeno područje kao: „jasno definirano područje koje je priznato sa svrhom i kojim se upravlja s ciljem trajnog očuvanja cjelokupne prirode, usluga ekosustava koje ono osigurava te pripadajućih kulturnih vrijednosti, na zakonski ili drugi učinkoviti način“.

Kada se ova definicija raščlani na pojedine dijelove svaki taj dio nosi sam po sebi neko određeno značenje:
Jasno definirano područje: uključuje kopno, kopnene vode, more i obalno područje ili njihove kombinacije. Podrazumijeva sve tri dimenzije prostora, definirane unutar jasnih i dogovorenih granica. Granice u nekim slučajevima mogu biti određene elementima koji su promjenjivi u vremenu, primjerice obalom rijeke, kao i određenim već postojećim upravljačkim mjerama, primjerice zonama ograničenog korištenja.

Priznato: područje može biti proglašeno od države ili različitih organizacija ili skupina ljudi, no kao takvo mora biti na neki način priznato, primjerice navedeno u Svjetskoj bazi zaštićenih područja (World Database on Protected Ares - WCPA), ili u slučaju zaštićenih područja u Hrvatskoj, u Upisniku zaštićenih prirodnih vrijednosti Ministarstva zaštite okoliša i prirode.

Sa svrhom: Ukazuje na dugoročnu posvećenost očuvanju, koja može biti utemeljena zakonskim aktom, međunarodnom konvencijom, sporazumom, ugovorom i sl.

Kojim se upravlja: podrazumijeva provođenje konkretnih postupaka čiji je cilj očuvanje prirodnih (i drugih) vrijednosti zbog kojih je područje zaštićeno, uključujući izostanak bilo kakvog djelovanja ukoliko je to najbolja strategija za postizanje ovog cilja.

S ciljem: postavljanje točno određenog cilja nužno je kako bi omogućilo i procjenu efikasnosti upravljanja zaštićenim područjem.

Trajno: naglašava da upravljanje zaštićenim područjem nije kratkoročna, privremena strategija već kontinuirani proces.

Očuvanje: u kontekstu ove definicije, ova riječ označava in-situ održavanje ekosustava, prirodnih i poluprirodnih staništa te očuvanje stabilnih populacija divljih vrsta u njihovom prirodnom okruženju, odnosno domaćih ili kultiviranih vrsta u okruženju u kojem su one razvile svoje specifične karakteristike.

Cjelokupna priroda: obuhvaća sveukupnu biološku raznolikost, na genetskom nivou, nivou vrsta i ekosustava, kao i geološku te krajobraznu raznolikost.

Usluge ekosustava: odnosi se na usluge koje priroda pruža čovjeku, a čije korištenje nije u sukobu s ciljevima zaštite. Usluge ekosustava obuhvaćaju usluge na slobodnom raspolaganju, primjerice vodu, drvnu masu i genetičke resurse; usluge regulacije, poput ublažavanja ekstremnih prirodnih pojava, primjerice suše, poplave, erozije tla i bolesti; usluge podržavanja prirodnih procesa poput kruženja tvari i nastajanja tla; te kulturološke usluge poput rekreacijskih, duhovnih, vjerskih i drugih nematerijalnih koristi.

Kulturne vrijednosti: sve kulturne vrijednosti koje nisu u sukobu s ciljevima očuvanja, uključujući osobito one koje im pridonose i one koje su same ugrožene.

Zakonski, ili drugi učinkoviti način: upravljanje zaštićenim područjem može se odvijati sukladno zakonskim aktima, međunarodnim konvencijama ili sporazumima, ili prema tradicionalnim običajima, ili načelima nevladinih udruga.

Ovakva je definicija zaštićenog područja prenesena i u Zakon o zaštiti prirode Republike Hrvatske (NN 80/13) prema kojem je zaštićeno područje "geografski jasno određen prostor

koji je namijenjen zaštiti prirode i kojim se upravlja radi dugoročnog očuvanja prirode i pratećih usluga ekološkog sustava".

U problematiziranju teme ovog rada važno je pitanje: Zašto ljudi posjećuju zaštićena područja ili ako ne, zašto bi ih trebali posjećivati?
Mnoge zemlje širom svijeta uvrštavaju očuvanje prirode među svoje prioritete, uviđajući da je priroda iznimno važno sredstvo za društveni i ekonomski razvoj regija i država u cjelini. Rezultat je to shvaćanja da su zaštićena područja ključni instrument za očuvanje kritičnih ekoloških sustava i biološke raznolikosti, ali i uvažavanja njihovih mogućnosti da uvelike doprinose ekonomskom razvitku. Zbog toga na izdvajanje određenih dijelova krajobraza za potrebe zaštite prirode i na kvalitetno upravljanje tim područjima danas treba gledati kao na važnu zadaću država i međunarodne zajednice. (Martinić, 2010).

Navedeno je koliko zapravo važnih funkcija za cjelokupni ekosustav ima neko zaštićeno područje. Da bi to čovjek shvatio potrebno ga je dovesti na lice mjesta i educirati. Na taj način bi se pokušalo svakog posjetitelja pasivno uključiti u zaštitu i očuvanje zaštićenih prirodnih vrijednosti. Javne ustanove čiji je posao upravo navedeno definitivno bi beneficiralo od svakog takvog pojedinca. Kroz suradnju ustanova, lokalnih zajednica i specijaliziranih turističkih agencija, koje se obrađuju kroz ovaj rad, cilj je približiti posjetiteljima prirodu na poseban način podižući im pritom osviještenost i cjelokupni svjetonazor.

Za pomicanje granica razvoja potrebna je osviještenost svih dionika, korisnika prostora, o okolini koja nas okružuje. U tome pomaže upravljanje tim prostorom koje nudi pojedincu mogućnost da ga upozna, koristi, osjeti njegovu važnost i značenje, istraži, živi i radi u njemu, te uživa njegove dobrobiti. Time se postiže održivi razvoj koji bi osigurao dugoročnu kvalitetu života.

1.3. Turizam, posjećivanje i ponuda u zaštićenom području

Jedna od središnjih zadaća u upravljanju zaštićenim područjem je osiguranje svih pretpostavki i uvjeta njegova posjećivanja. Realizacija posjećivanja više od drugih funkcija, uključuje osoblje iz svih službi: Prihvata posjetitelja i transfera, nadzora i osiguranja, tumačenja (interpretacije) i vođenja, istraživanja, upravljanja prirodnim resursima i dr. U nekim slučajevima to znači usku suradnju s koncesionarima u čijoj je nadležnosti organiziranje specifične ponude smještaja, ugostiteljske ponude, izleta, rekreacije i dr.

PAN Parks je najpoznatiji 'brand' u smislu standarda upravljanja i razvoja održivog turizma (engl. Sustainable Tourism Development System, krat. STDS) u zaštićenim područjima. Ulasku u PAN Parks mrežu i dobivanje PAN Parks certifikata, što uključuje i pravo korištenja branda i loga, prethodi vrlo opsežna verifikacija i ispunjavanje složenih zahtjeva u području: vrijednosti i očuvanja područja, standarda upravljanja, razvoj održivog turističkog razvoja, suradnje s lokalnim dionicima. Kad se jednom stekne PAN Parks oznaka, atributi parka se

provjeravaju svake godine, a ponovna verifikacija obavlja se nakon 5 godina. U smislu veličine područja PAN Parks sustav nema izričitoga kriterija.

Razlozi zbog kojih građani odabiru posjet nekomu zaštićenom području raznovrsni su i mnogobrojni. Provedena istraživanja pokazuju da je jedan od snažnih motiva posjećivanja želja za odmorom i rekreacijom u jedinstvenom prirodnom okolišu.
Pritom se upravo pravila i ograničenja vezana za boravak u zaštićenomu području, uz prirodne atrakcije, smatraju posebnošću i prednošću takva boravka u odnosu na posjet i boravak u drugim, nezaštićenim područjima.

Posjećivanje zaštićenog područja mora biti u skladu s režimom zaštite i razvojem djelatnosti. Oblici posjećivanja i doživljavanja zaštićenoga područja mogu se razlikovati, a neki od mogućih su: izletništvo, kampiranje, pješačenje, planinarenje, rekreacijski ribolov, ronjenje, skijaško trčanje, kupanje, vožnja čamcem itd.

S pozicije parkovne uprave, kad god je to prihvatljivo, u posjećivanje zaštićenoga područja nastoji se uklopiti ekološka edukacija posjetitelja. Posjetiteljima zaštićenoga područja mora se dati mogućnost doživljavanja područja tako da oni jednako razumiju i uvažavaju prirodne vrijednosti i procese, ali i kulturne značajke u zaštićenomu području i izvan njega. Cjelovito doživljavanje zaštićenoga područja parkovne uprave postižu organiziranim sustavom posjećivanja. Ovakvim se sustavom osigurava da se na razini prihvatljivoga kapaciteta prostora sustavnim slijedom u obilaženju obuhvati većina ključnih lokacija u parku (npr. centar za posjetitelje, izložbe, vidikovci, špilje, slapovi, izvori i dr.).
Glavne su karakteristike organiziranoga sustava posjećivanja brižljivo planirani itinerari, programirano trajanje posjeta pojedinomu lokalitetu i sigurnosne mjere. Najbolji se rezultati postižu ako se organizirani sustav posjećivanja kombinira s internim parkovnim prometnim sustavom.

U ovom radu pokušat će se prikazati važnost pokretanja i razvijanja specijaliziranih tipova agencija. Bitno je pravilnom organizacijom posjećivanja približiti ljudima određena zaštićena područja koja obično klasične turističke ponude ne uzimaju u obzir poglavito zbog „neatraktivnosti“ . Ponajviše bi se to trebalo postići stručnim vođenjem i edukacijom.

1.3.1. Edukacija i interpretacija kao cilj posjećivanja

Prirodne i druge vrijednosti koje se štite u zaštićenim područjima mogu opstati za buduće generacije jedino putem informiranja i edukacije novih generacija. Jedna je od važnih funkcija svakoga zaštićenog područja poboljšati znanje i razumijevanje prirode putem različitih medija, kao što su predavanja, prezentacije, radionice, tiskani informacijski materijali i dr.

Jačanje lokalne zajednice -Uključivanje lokalne zajednice u proces razvoja turizma stvaraju se uvjeti za poboljšanje kvalitete života za sve u zajednici, što se smatra temeljnim pokretačem aktivnog djelovanja lokalne zajednice u stvaranja turističkog sadržaja. Razvoj turizma, koji

poštuje uključenost lokalne zajednice kao rezultat daje odluke koje vode ostvarenju zajedničkih ciljeva, dodatno, prati lakše ostvarivanje ciljeva.

Naglasak i smjer u kojem bi se trebalo ići je povezivanje i jačanje lokalnih zajednica. Intenzivirati suradnju, s ciljem regionalnog gospodarskog rasta i razvoja, osiguranja održivoga prihoda te indirektno otvaranja novih radnih mjesta. Lokalne zajednice treba poticati na prepoznavanje, očuvanje i unapređenje prirodnih i kulturnih vrijednosti zaštićenoga područja.

Razvoj turizma u zaštićenim područjima je povezan sa razvojem lokalnih zajednica te se dobrim povezivanjem i suradnjom mogu međusobno pomagati i doprinijeti održivosti cijelog područja. Agencija mora kroz razne aktivnosti za klijente surađivati i uključivati lokalnu zajednicu u svoju ponudu što će imati pozitivan učinak za obje strane.
Povezivanje zaštićenog područja sa susjednim područjima – zaštićena su područja sve manje oaze posebnosti, posebno u kontekstu snažnog razvoja svijesti o njihovu pozitivnome utjecaju na okolna nezaštićena područja.

1.4. SWOT analiza okolnosti ovakvog projekta

SWOT analiza je jedan od instrumenata kojima se može poslužiti u kreiranju strategije. Ovo je kvalitativna analitička metoda koja kroz 4 čimbenika nastoji prikazati snage, slabosti, prilike i prijetnje određene pojave ili situacije.
Trenutna situacija se brzo mijenja i prilike na tržištu se mogu u sekundi promijeniti. U kontekstu vremena, snage i slabosti predstavljaju sadašnjost temeljenu na prošlosti, dok prilike i prijetnje predstavljaju budućnost temeljenu na prošlosti i sadašnjosti.

SNAGE

- razvoj turizma i lokalnog gospodarstva
- korištenje fondova europske unije
- kvalitetna suradnja lokalnih zajednica, stanovništva i udruga
- nedostatak agencija sa ovakvom vrstom ponude
- prirodna bogatstva područja zahvaćenog projektom
- geografski položaj područja zahvaćenog projektom
- Zagreb kao glavni grad i sve njegove mogućnosti
- turistička sezona može trajat cijelu godinu

SLABOSTI

- mogući nedostaci financiranja
- nedovoljna iskorištenost poticajnih mjera
- visoki troškovi ulaganja
- nedostatak komunikacije na lokalnoj razini
- nedostatak komunikacije među poslovnim subjektima
- spora administracija (lokalna)

- manjak iskustva i stručnosti (projekti)
- neatraktivnost pojedinih zaštićenih područja

PRILIKE

- upoznati lokalne i strane posjetitelje sa destinacijama koje su pod zaštitom, a nisu toliko eksponirana
- doprinijeti održivom razvoju lokalne zajednice
- podignuti osviještenost posjetitelja i dionika te zbližiti s prirodom
- korištenje moderne tehnologije
- novi turistički sadržaji
- povećati broj posjetitelja zagrebačkog okružja
- postaviti interpretaciju i edukaciju kao glavnu aktivnost kojom će se prenijeti vrijednosti zaštićenih područja
- mogućnost promocije rijetkih tradicionalnih zanata

PRIJETNJE

- moguće odustajanje partnera i suradnika u projektu
- pojava konkurencije sa istom ili boljom ponudom
- opadanje interesa ciljne skupine
- otpor prema novom i nepoznatom
- sporost birokracije i odbijanje suradnje na lokalnoj razini
- nezainteresiranost lokalne samouprave
- izumiranje starih zanata i tradicija
- nedostatak dodatnih sadržaja
- nedostatak stručnih ljudi
- loša prometna povezanost i izoliranost
- prilagođavanje novim zakonima i propisima EU

Slika 4. Ornitološki rezervat Crna mlaka kao primjer zaštićene prirodne vrijednosti
Izvor: http://priroda-zagrebacka.hr (pristupljeno 18.9.2017.)

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

2.1. Razvoj projekta – analiza poslovnog modela

Poslovni model je plan o tome kako će se poslovna organizacija (tvrtke, društvo i dr.) boriti s konkurencijom, kako će koristiti resurse, strukturirati odnose, ophoditi se s kupcima i kreirati vrijednost kako bi bilo održivo i profitabilno.

2.1.1. Analiza mogućih dionika

Sve osobe, skupine ljudi, ustanove ili trgovačka društva, vlasti koje bi mogle biti u vezi s projektom definirani su kao dionici. Dakle, svi oni koji su na bilo koji način uključeni većim ili manjim dijelom u pokretanje, razvoj i funkcioniranje projekta.

Do analize dionika i zaključaka koji se opisuju u projektnom obrascu se može doći različitim metodama kao npr:

- procjena stupnja podrške ili protivljenja
- procjena interesa i utjecaja

Dionici su jedni od ključnih faktora jer o njima zavisi hoće li projekt uspjeti te je stoga vrlo bitno dobro odraditi ovu analizu i kvalitetno odabrati buduće suradnike.

Kategorije utjecaja dionika na provedbu projekta:

- Dionici koji imaju utjecaja na provedbu projekta
- Dionici na koje će najviše utjecati provedba projekta
- Dionici koji mogu doprinijeti provedbi projekta

Kategorije stupnja uključivanja dionika:

- Samo informirati
- Pitati za informacije
- Konzultirati i pitati mišljenje
- Poticati dobavljanje informacija
- Tražiti povratni odgovor
- Uključiti u analizu i pronalaženje smjera
- Uključiti u planiranje i donošenje odluka

Istraživanjem mogućih dionika u Zagrebu i okružju dolazi se do sljedeće analize. Oni koji bi u najvećoj mjeri bili uključeni u projekt su zasigurno turističke zajednice županija, lokalna samouprava i javne ustanove koje upravljaju zaštićenim područjima. Veliku ulogu imaju i razni autoprijevoznici i pružatelji usluga prijevoza. Nadalje su još tu hotelijeri i ugostitelji, tvrtke za izradu promotivnih materijala i letaka, razne udruge, lokalno stanovništvo i dr.

2.1.2. Analiza poslovnog okruženja

Okolina poduzeća predstavlja skup čimbenika koji mogu utjecati na put poduzeća prema ostvarenju njegovih ciljeva. Analiza okoline je skup metoda i pristupa kojim poduzeće povećava svoju informacijsku, spoznajnu ili akcijsku osposobljenost.

Vitalno i poticajno poslovno okruženju olakšava nam provedbu poslovnog plana. Stoga je važno napraviti dobru analizu prije samog pokretanja projekta i ulaganja u njega.
Za uspješno djelovanje svakog poduzeća potrebno je poznavanje okruženja, a uključuju:

Političke snage: imaju veliku mogućnost utjecaja na poslovne odluke. U Hrvatskoj su političke snage generalno sklone turizmu jer je turizam jedna od najvažnijih gospodarskih grana jer turizam prema najnovijim podacima direktno i indirektno stvara blizu 20% domaćeg bruto proizvoda i zapošljava najveći broj osoba u odnosu na ostale grane. Upravo zbog toga podržava se poslovanje turističkih poduzeća i agencija.

Pravne snage: na odluke i aktivnosti nekog poduzeća utječu brojni zakoni i propisi. U Hrvatskoj područje djelovanja turističkih agencija definira Zakon o turističkoj djelatnosti.

Prema Zakonu o turističkoj djelatnosti razlikujemo:

- agencija kao organizator putovanja
- agencija kao posrednik.

Usluge turističke agencije prema Zakonu o turističkoj djelatnosti su:

- organiziranje, prodaja i provođenje paket aranžmana
- prodaja i posredovanje u prodaji ugostiteljskih i turističkih usluga
- posredovanje u pružanju usluge putovanja i boravka
- organiziranje, prodaja i provođenje izleta
- prihvat i prijevoz putnika
- prodaja i posredovanje u prodaji karata ili rezervaciji mjesta
- rezervacije smještaja i druge usluge
- zastupanje domaćih i stranih agencija
- davanje turističkih obavijesti i promidžbenog materijala
- posredovanje u pribavljanju potrebnih isprava
- organiziranje i posredovanje u prodaji usluga nautičkog, seljačkog,
- zdravstvenog i dr. oblika turizma
- organiziranje službe turističkog pratitelja
- rezervacija, nabava i prodaja raznih ulaznica
- organizacija i pružanje usluga u svezi poslovanja karticama
- posredovanje u osiguranju putnika i prtljage
- druge usluge: iznajmljivanje vozila, čuvanje plovnih objekata i sl.

Izvršne snage: imaju najveći utjecaj na sastavljanje i predlaganje zakonskih propisa.
Najvažnija izvršna tijela su:

Ministarstvo turizma
Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo za obrt, Ministarstvo financija
Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja

Hrvatska turistička zajednica- nacionalna turistička organizacija, osnovana radi stvaranja i promicanja identiteta i ugleda hrvatskog turizma, planiranja i provedbe zajedničke strategije i koncepcije njihove promocije, predlaganja i izvedbe promidžbenih aktivnosti u zemlji i inozemstvu od zajedničkog interesa za sve subjekte u turizmu te podizanje razine kvalitete cjelokupne turističke ponude Hrvatske.

Od nevladinih udruga najvažnije su:

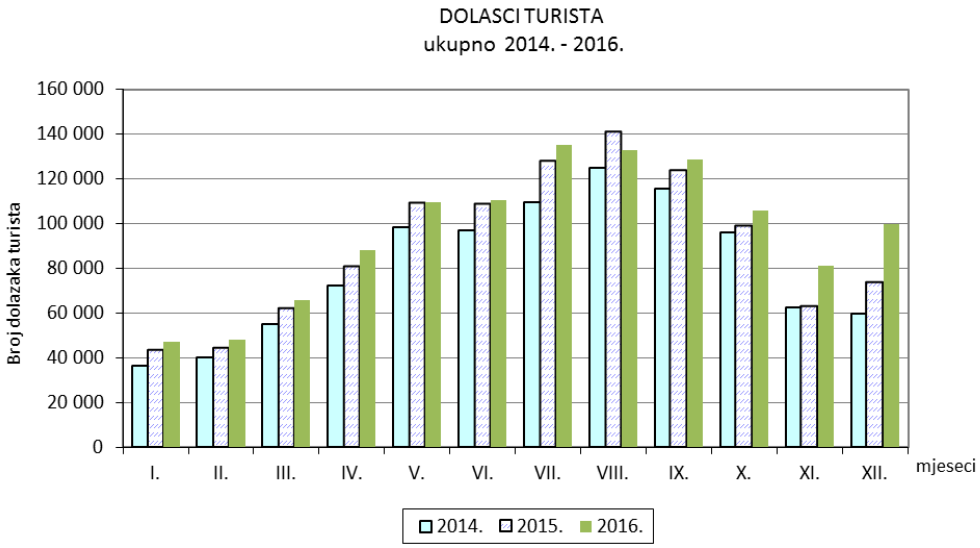
Hrvatska gospodarska komora
Udruga hrvatskih putničkih agencija UHPA

Društvene snage: sastoje se od strukture i dinamike pojedinca i skupina te problema kojima se bave. Bave se pitanjima vezanima za zaštitu okoliša, rad i sigurnost proizvoda i davanje informacija. Također i agencije moraju odgovoriti ekološkim zahtjevima svojih klijenata ako žele zadržati svoje mjesto na tržištu.

Gospodarske i konkurentske snage: utječu na odluke i ponude i potražnje. Gospodarske snage odnose se na opće ekonomske uvjete a to su kupovna moć, sklonost potrošnji, modeli potrošnje i konkurencija. Konkurentske snage uključuju vrstu konkurentskih struktura, konkurentska sredstva i metode praćenja ponašanja konkurencije. Osobito bitna kod donošenja ispravnih poslovnih odluka.

Tehnološke snage: definiraju se kao znanje o tome kako obaviti zadatke i ostvariti zadane ciljeve. Danas se može govoriti o visoko razvijenim tehnologijama koje su vezane uz poslovanje agencije te je za uspješno uvođenje novih tehnologija potrebno imati odgovarajuće mehanizme.

Prije svega treba naglasiti kako je turistička potražnja i sam broj turista u Zagrebu iz godine i godinu sve veća. Pošto se cijeli projekt bazira na okružje Zagreba taj podatak bi trebao pozitivno utjecati na krajnji rezultat.

Slika 5. Grafički prikaz kretanja broja dolazaka turista u Zagreb
Izvor: www.zagreb.hr, pristupljeno 22.8.2017.

Prema najnovijim podacima Turističke zajednice grada Zagreba, glavni grad Hrvatske u lipnju bilježi 30% više dolazaka i čak 32% više noćenja, nego u lipnju 2016. godine. Registrirano je ukupno 137.638 dolazaka te 244.670 noćenja, a najbrojniji su bili gosti iz: Južne Koreje, SAD-a, Njemačke, Kine i Velike Britanije, dok su po noćenjima na prvom mjestu gosti iz Sjedinjenih Američkih Država.

Za razdoblje siječanj – lipanj 2017. godine, zabilježeno je ukupno 532.735 dolazaka što je za 19% više te 961.364 noćenja što je za 18% više, nego u istom razdoblju prošle godine.

S potražnjom se dakako proširuje i turistička ponuda koja mora biti dinamična i prilagodljiva s željama turista. Već je spominjano da posjetitelje najviše privlače prirodne ljepote naše zemlje. Obično je praksa da se turist zadrži u Zagrebu samo na par dana te pritom razgleda neke određene destinacije koje su mu bile preporučene ili ih je on sam izabrao. Glavni cilj agencije bi bio da turistu za vrijeme boravka u Zagrebu ponudi jedno posebno iskustvo koje je možda malo drugačije od standardnih turističkih ponuda i mjesta posjećivanja.

2.1.3. Vrste poslovnog oblika – prednosti i nedostaci

Turistička agencija može se definirati kao subjekt trgovačkog prava čija se temeljna djelatnost sastoji u organiziranju i sklapanju ugovora o prijevozu, ugovora vezanih uz boravak turista u nekom kraju, te pružanju drugih usluga svojim klijentima i sudionicima turističkog prometa.

Kriteriji za podjelu turističkih agencija:

1. Prema karakteru poslovanja:
    a. Receptivne - isključivo se bave prihvatom turista i zadovoljavanjem njihovih potreba kad dođu u destinaciju (izleti, razgledavanje grada…)
    b. Emitivne koje zadovoljavanje potreba domaćih turista i organizacija putovanja i odlazak u turističku destinaciju
    c. Mješovite koje uključuju prihvat putnika i organizacija izleta s jedne strane, te slanje putnika u određenu turističku destinaciju

2. Prema predmetu poslovanja:
    a. Grosističke – turoperatori; organizatori putovanja, izrađuju turističke aranžmane, zakupljuju smještajne i prijevozne kapacitete, trgovina na veliko; putem trgovine na malo plasiraju proizvod krajnjem korisniku
    b. Detaljističke; propaganda i prodaja turističkih aranžmana u organizaciji turoperatora, zarađuju od provizije
    c. Grosističko – detaljističke; djeluju paralelno kao i organizator i kao prodavač turističke usluge

3. Prema prostornom obuhvatu tržišta
    a. Regionalne (lokalne) koje djeluju na području grada ili regije; specifično za izlet
    b. Nacionalne koje djeluju unutar granice svoje zemlje
    c. Međunarodne koje obavljaju turistički promet sa inozemstvom

4. Prema organizacijskom sastavu na tržištu:
    a. Turistička agencija s razvijenom mrežom poslovnica; karakter velikih privrednih organizacija koje proširuju svoje poslovanje izvan granica svoje zemlje, podjela poslova, decentralizacija poslova prodaje, specijalizacija poslovanja centrale; administrativni poslovi; poslovnice, savjetodavna uloga. animiranje turista na potrošnju
    b. Turistička agencija bez mreže poslovnica; gospodarske organizacije s jednim poslovnim (prodajnim) mjestom, usluge uglavnom namijenjene lokalnom stanovništvu

5. Prema načinu djelovanja:
    a. Samostalne; djeluju kao samostalne gospodarske organizacije, djeluju kao spone između turističke ponude (zakupljuju smještajne i prijevozne kapacitete) i turističke potražnje (animiraju turiste)
    b. Zavisne; djeluju u sastavu neke druge gospodarske organizacijske jedinice (npr. robne kuće, banke, zrakoplovnih poduzeća) i u svojoj su aktivnosti zavisne od svojih osnivača

6. Prema vrsti putovanja koji nude:
   a. Agencije usmjerene na odmorišna putovanja; nastoje zadovoljiti potrebe svojih korisnika za odmorom i rekreacijom
   b. Agencije usmjerene na ponudu poslovnih putovanja; pravne osobe, poslovne mogućnosti za poslovna putovanja su kongresi, konvencije, (znanstveni, industrijski, obiteljski), sastanci i konferencije

7. Prema Zakonu o turističkoj djelatnosti:
   a. Turistička agencija kao organizator putovanja; organizira turistički paket aranžman i koja ga neposredno prodaje ili nudi na prodaju putem posrednika
   b. Turistička agencija kao posrednik; prodaje ili nudi na kupnji paket aranžman koji je sastavio organizator putovanja, a može pružiti i neke druge usluge

Osim ovih usluga turistička agencija može pružiti i usluge iznajmljivanja vozila, letjelica, plovnih objekata, čuvanje i održavanja plovnih objekata i sl.

2.1.4. Raspoloživi izvori financiranja

Vjerojatno i najbitnija stavka u svemu je novac. Zato je potreban dobar plan financiranja odmah u startu projekta te kasnije kroz duže razdoblje financije moraju biti pod stalnom kontrolom. Zbog toga je izuzetno važno dobro osmisliti i pripremiti prijedlog projekta. Pritom nije toliko važna opsežnost prijedloga, koliko razumljivost predstavljenih i opisanih ciljeva projekta, kao i mjera predloženih za financiranje. Svaki izvor financiranja sa sobom nosi određenu razinu rizika te je bitno napraviti analizu svakog tog izvora upravo iz razloga izbjegavanja i umanjivanja rizika.

Plan financiranja projekta objašnjava kako predlagatelj projekta planira financirati svoje ukupne troškove te treba sadržavati sljedeće opcije financiranja:

- javni fondovi, potpore (EU, državna, županijska, općinska)
- eksterni fondovi – sredstva dobivena od pravnih osoba izvan javnih fondova
- vlastiti izvori
- vlastite usluge (nenovčane) – usluge koje se pružaju "dobrovoljno"

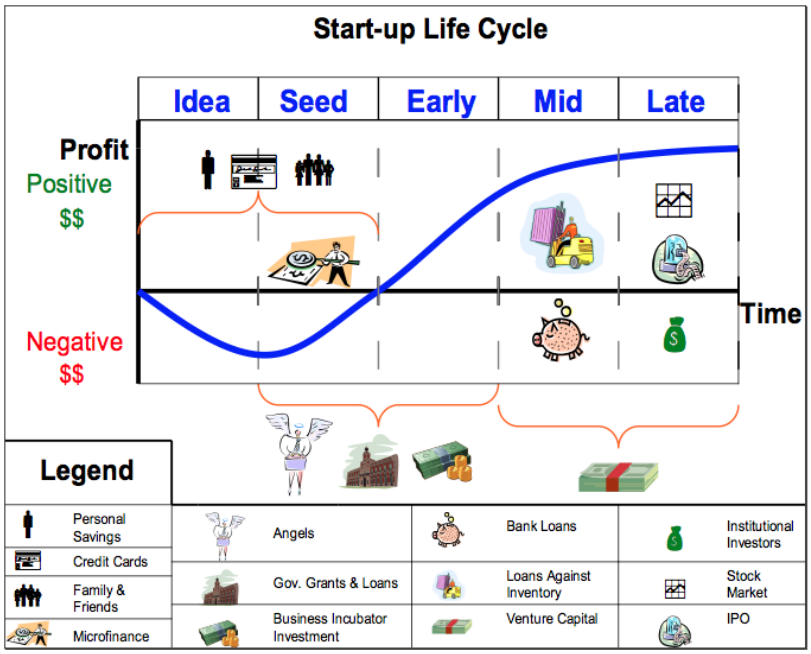
Turizam u Hrvatskoj iz godine u godinu raste i postiže sve bolje rezultate. No, kao i kod svake druge usluge ili proizvoda, bitno je usavršavati se i neprestano nuditi nove usluge i proizvode koje će zainteresirati turiste, kako bi mogli dobiti potpuni doživljaj tijekom svojeg putovanja i odmora. Za unapređenje usluga ili proizvoda u turizmu te pokretanje novih projekata koji će obogatiti turističku ponudu, potrebno je osigurati izvore financiranja koji će moći pratiti realizaciju investicije.

Financiranje iz EU fondova: u strategiji 2014-2020 Europska komisija je namijenila 7 milijardi eura hrvatskom turističkom sektoru, koje za krajnji cilj imaju poboljšanje svih segmenata održivog turizma i produljenje turističke sezone.

Ciljevi koje se prijavom na natječaje trebaju zadovoljiti su poticanje razvoja javne infrastrukture, očuvanje turističkih atrakcija, poticanje pristupačnog turističkog poduzetništva i menadžmenta koji za cilj ima poticanje poslovne prakse i strateškog planiranja u turističkom sektoru.

Uvjeti za dobivanje sredstava variraju od programa do programa te je potrebno proučiti uvjete svakog programa zasebno. Treba naglasiti da se tu uvijek radi o bespovratnim sredstvima koji služe za sufinanciranje samo dijela investicije, dok ostatak financiraju investitori.

Opcija pokretanja Startup projekta: najveća prednost startup poduzeća je u tome što takva vrsta poslovnog projekta privlači potencijalne investitore te su stabilnija od već uhodanih tvrtki. To znači da imaju veći potencijal razvoja s minimalnim ulaganjima u prethodno nabrojane grupe troškova, odnosno zaposlenike, nekretnine i kapital. Ovdje je važno napomenuti i nedostatke ove vrste poslovnih projekata koje se prvenstveno odnose na visok rizik poslovanja, što konkretno znači da je među likvidiranim tvrtkama statistički najveći broj upravo startup tvrtki. To je zato što su za takva poduzeća karakteristični manji iznosi početnog ulaganja, veći rizici i veći potencijalni povrat od investiranja.

Slika 6. Ciklus financiranja Startupa
Izvor: http://bit.ly/2ep3WLq, pristupljeno 24.08.2017.

Jedna od opcija financiranja ovakvog projekta je također preko EU fondova, a ostali su:

"Bootstrapping" - ukratko, "bootstrapping" se odnosi na pokretanje startup tvrtke korištenjem isključivo vlastitih sredstava. Ova metoda će funkcionirati jedino uz kreativnost, dosjetljivost te konstantan rad na smanjenju troškova.

Krediti - među najzastupljenije bankovne usluge ubrajaju se usluge kreditiranja i izdavanja sredstava plaćanja u obliku elektronskog novca. Kada se govori o financiranja projekata iz područja malog i srednjeg poduzetništva, upravo su krediti su najčešći način povlačenje financijskih sredstava.

„Poslovni anđeli" - u Hrvatskoj postoji CRANE, Hrvatska mreža poslovnih anđela. Poslovni anđeo nije samo investitor koji nudi svoju pomoć u novčanom obliku. Poslovni anđeo nudi i svoja poznanstva, kontakte i, ono najvažnije, vještine i savjete potrebne za uspjeh na poslovnom tržištu. To su u pravilu uvijek uspješni poduzetnici koji na ovaj način žele ostvariti dodatni profit, potaknuti poslovnu aktivnost u području na kojem djeluju ili jednostavno žele pružiti priliku (uglavnom) mladima u ostvarivanju njihovih ideja.

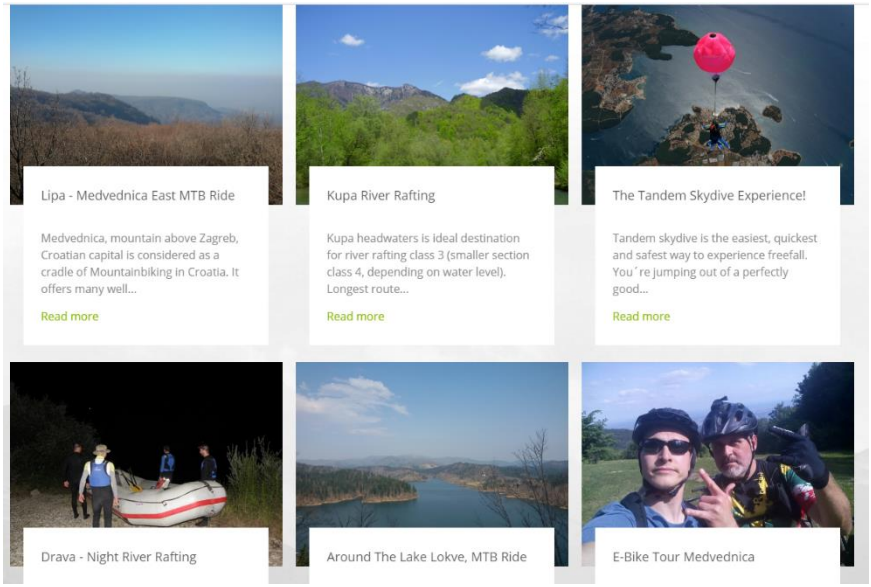
2.1.5. Pregled sličnih iskustava – uspješni primjeri

Na tržištu trenutno postoje neke slične agencije koje u sklopu svojih aranžmana nude posjećivanja nekima od zaštićenih područja. Ni jedna od njih doduše nije specijalizirana isključivo na njih nego su samo dio cjelokupne ture. Sljedeće navedene agencije imaju svoje središte u Zagrebu.

4REAL Adventure Travel

Njihova web stranica je dizajnirana za online organizaciju avantura za male grupe ili pojedince. Agencija povezuje avanturista s lokalnim vodičima putem web stranice, ali i izravnim kontaktom. Ne pružaju potpuno izrađene avanturističke ture nego ostavljaju svojim klijentima da stvaraju svoje jedinstvene avanture.

Ponuda je podijeljena na 4 kategorije: zemlja, voda, zrak i višednevna avantura. Klijent na web stranci može odabrati i rezervirati odabir svoje avanture dan po dan. Postoji i opcija uzimanja putnog osiguranja te rezerviranja prijevoza, smještaja, obroka i bicikala u sklopu odabrane ture. Sva plaćanja izvršavaju se putem Interneta.

Slika 7. Neke od tura u ponudi agencije
Izvor: www.4real.com.hr, pristupljeno 4.9.2017.

Njihova ponuda tura bazira se na avanturističko-adrenalinskim izletima i to na prvom mjestu MTB vožnje, nadalje planinarenje, vožnja kajakom, "skydiving" i rafting.

Neke od tura "4REAL Adventure Travel" agencije:

Lipa - Medvednica Istok MTB vožnja

- vožnja 40km dugom biciklističkom stazom po obroncima Medvednice
- potrebno je oko 3,5 sati za obilazak
- cijena po osobi je 45 eura

Rafting na Kupi

- duljina rute je 16 km, a vremenski je to između 1,5 i 2,5 sati
- u ponudi je rafting za jednu, dvije i 8 osoba, a cijena je 55 eura po osobi

The Tandem Skydive Experience

- skok iz aviona zajedno sa licenciranim instruktorom
- cijena je 300 eura po osobi

MTB vožnja oko jezera Lokve

- vožnja 18km dugom stazom oko jezera u Gorskom Kotaru
- cijena je 55 eura po osobi

Eko Etno Travel

Agencija je specijalizirana za ruralni turizam i tradiciju. Ponuda se dijeli na 4 kategorije: Ruralni turizam, Hrvatska vinska priča, događaji i manifestacije i Eko Etno turizam.

Slika 8. Kategorije na kojima se bazira ponuda agencije
Izvor: ekoetnotravel.hr, pristupljeno 4.9.2017.

Ruralni turizam

Obuhvaća sve turističke usluge / aktivnosti / vidove turizma unutar ruralnih područja, a to su područja u kojima prevladavaju prirodno okruženje, seoski okoliš, mala naselja i sela, izdvojena poljoprivredna gospodarstva, s poljoprivredom i šumarstvom.

U ovoj kategoriji obuhvaćeni su različiti oblici turizma kao što su: Turizam na seljačkim gospodarstvima (OPG, agroturizam), turizam u etno i eko selima, lovni turizam, ribolovni turizam, gastronomski turizam, vinski turizam, zdravstveni turizam, kulturni turizam, sportsko-rekreacijski turizam, odmorišni turizam, ekoturizam i turizam zaštićenih dijelova prirode, avanturistički i pustolovni turizam, edukacijski turizam i dr.

Seljačka gospodarstva organiziraju i nude različite sadržaje poput planinarenja, jahanja, lova i ribolova, vožnje zaprežnim kolima ili biciklom, tako da zaljubljenici u aktivan odmor uvijek mogu pronaći nešto za sebe. Seljački turizam podrazumijeva i sudjelovanje u različitim sadržajima tipičnim za seoski način života, od tradicionalnog načina spravljanja domaćeg sira, branju voćki iz voćnjaka, branju gljiva ili kuhanju tradicionalnih jela poput "čobanca" ili jela ispod peke.

Hrvatska vinska priča

Posjećivanje raznih vinskih cesta, konoba, vinarija, restoran i sličnih mjesta gdje se mogu kušati neka od najboljih hrvatskih vina. Ponuda obuhvaća neka od najpoznatijih mjesta po proizvodnji vina u kontinentalnom i primorskom dijelu Hrvatske.

Događanja i manifestacije

Razna su tematska događanja koja se nude, a svrstana su u slijedeće kategorije:

- običaji i tradicija hrvatskih ruralnih područja (tradicionalne manifestacije)
- organizacija vjenčanja u ruralnim područjima (eco friendly weddings, "rustic" weddings)
- poslovna događanja (stručni skupovi, team building, radionice)

Agencija posjeduje eko etno bus pomoću kojeg prevozi turiste do određenih destinacija i manifestacija kao što su: Govor otoka Suska, kajkavski dijalekt, Drmeš, Kolanje, Linđo, Bećarac, klape, tambura, gajde, diple, gusle, Ljelje, Bednjanska svadba, Đakovački vezovi, Picokijada, Kulenijada, Samoborska Salamijada, paška čipka, zlatovez, valjanje vune, Lički sir škripavac, Soparnik, čvarci, Zagorski štrukli i dr.

Eko Etno turizam

Ovakav oblik turizma nudi se u dva oblika:

Turizam na seljačkim gospodarstvima

Eko i etno sela

Ekoturizam je odgovorno putovanje u prirodna područja kojim se čuva okoliš i unapređuje blagostanje lokalnog stanovništva, dok je etnoturizam vezan uz putovanja u područja, sela, naselja, koja obiluju običajima, tradicijom i graditeljstvom utkanim u način života lokalnog stanovništva.

Jedna od zanimljivih tura koje su u ponudi ove agencije je dvodnevni motivacijski izlet za ljubitelje prirode i tradicije u Lonjsko polje i Moslavačko gorje.

Go Explore Croatia

Agencija čija se ponuda sastoji od posjećivanja nacionalnih parkova, planina, rijeka, jadranskih obala i otoka, spavanja u lokalnim selima, istraživanja srednjovjekovnih gradova, upoznavanja lokalnih tradicija i slično.

Aktivnosti za turiste su većinom na otvorenom kao što su šetnja, pješačenje, vožnja bicikla, rafting i kajak.

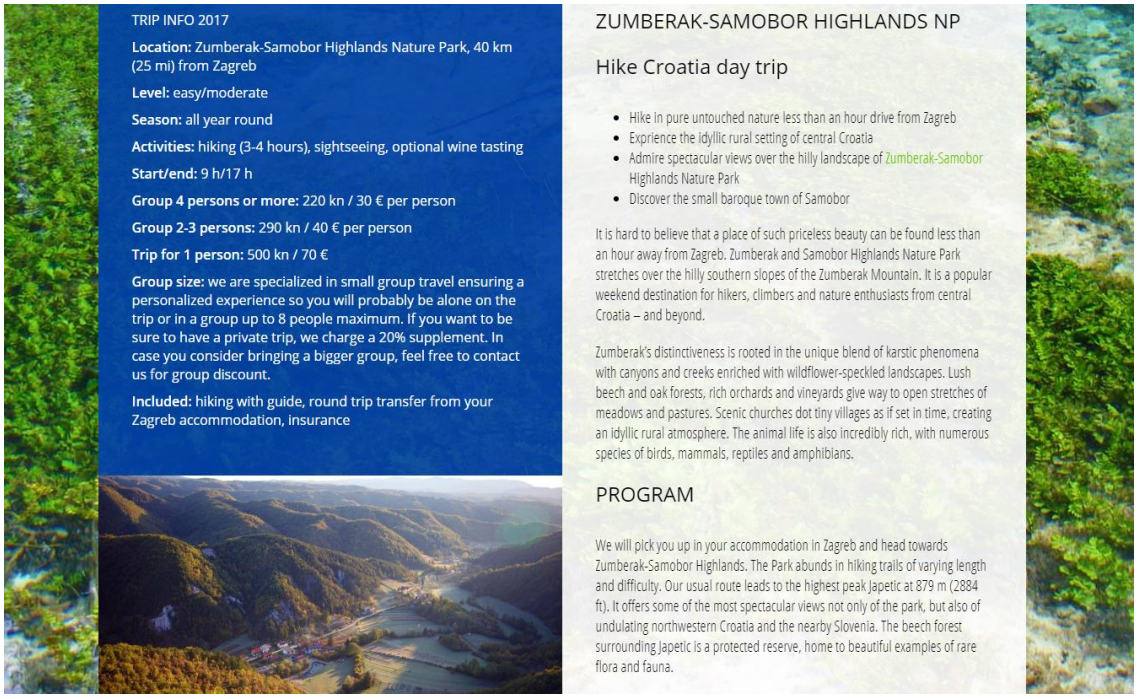
Cilj je pokazati nevjerojatne nacionalne parkove, UNESCO-ove svjetske baštine i poznate starogradske jezgre, ali i najudaljenije krajeve zemlje koje čak i mnogi lokalni ljudi ne znaju te na taj način isporučiti jedinstveno iskustvo svim entuzijastima.

Neke od tura u ponudi agencije su:

Razne biciklističke ture po Zagrebu, Medvednici, Pleševici i dr.

Vožnja kajakom na Savi i Mrežnici

Vođena tura u NP Plitvička jezera

Slika 9. Prikaz programa ture PP Žumberak – Samoborsko gorje
Izvor: goexplorecroatia.com, pristupljeno 5.9.2017.

Za svaku turu na web stranicama agencije je cjelokupni plan i program sa opisom destinacije kao što je i prikazano na gornjoj slici za slučaj Žumberka. Cijene se općenito kreću od 25 eura do 70 eura ovisno o destinaciji, a sve rezervacije se mogu napraviti putem interneta. Za većinu tura je uključeno stručno vođenje za dodatan doživljaj te su iz tog razloga predviđene za manje grupe do 8 osoba.

3. MATERIJALI I METODE ISTRAŽIVANJA

3.1. DEFINIRANJE SADRŽAJA POSJEĆIVANJA

U ovom poglavlju rada prikazat će se i opisati koja bi područja zaštićene prirodne vrijednosti ušla u krug poslovnog djelovanja agencije. Orijentacija kod odabira zaštićenih prirodnih vrijednosti (dalje u tekstu kratica ZVP) bit će Grad Zagreb i Zagrebačka županija uz neke iznimke do određenih udaljenijih područja. Odabir će se temeljiti na prirodnom fenomeni i ljepoti određene destinacije koja će kod potencijalnih klijenata izazvati interes i želju za posjećivanjem. Navest će se glavne karakteristike i analizirati potencijal odabranog ZVP-a. U zadnjem dijelu ovog poglavlja odabrat će se konkretne destinacije te projektirati zamišljena ruta posjećivanja.

3.1.1. Pregled zaštićenih prirodnih vrijednosti za obuhvat posjećivanja

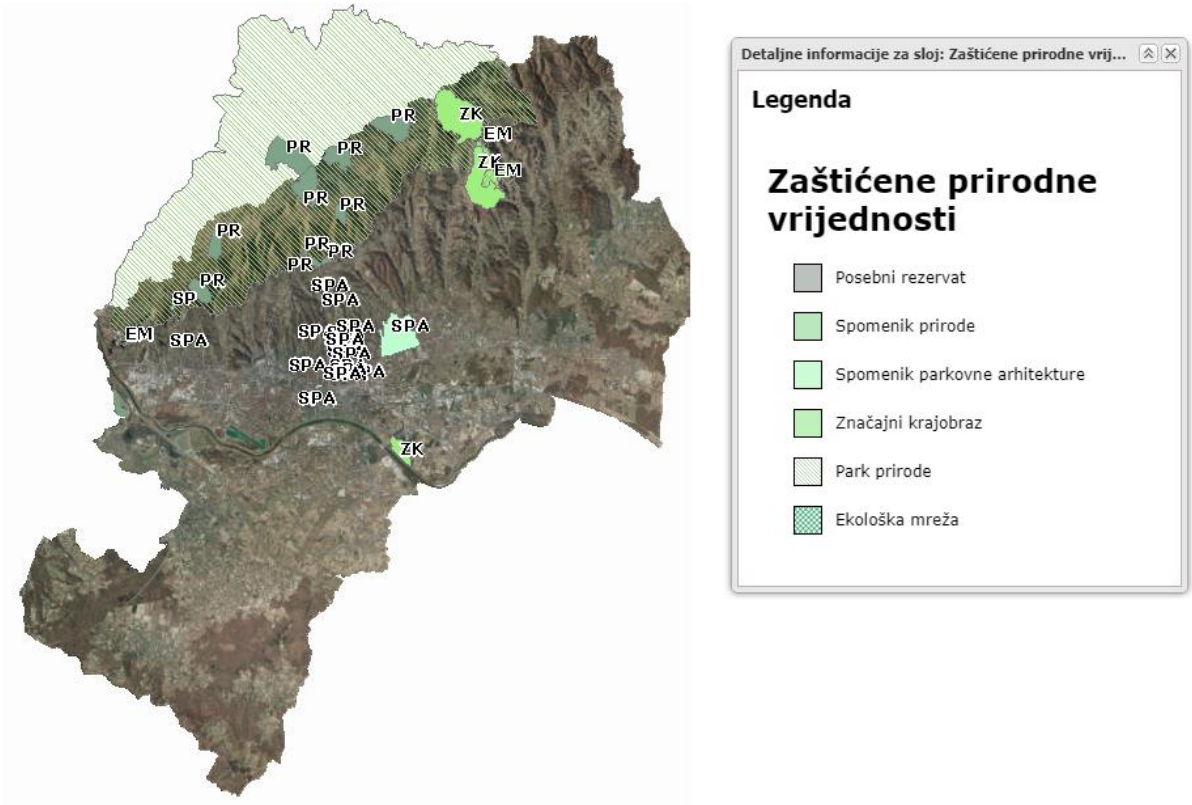
Zaštićene prirodne vrijednosti Grada Zagreba

Iako razmjerno malo, područje grada Zagreba ima priličan broj zaštićenih prirodnih vrijednosti. To se ponajprije odnosi na područja u kategoriji "spomenik parkovne arhitekture", gdje su zaštićena 22 područja što je 2,4 % od ukupne zaštićene površine. Potom slijedi kategorija "posebni rezervat", koja ima 8 područja (8% od ukupne površine). U kategoriji "park prirode" nalazi se samo dio Medvednice (53%) što predstavlja 83 % ukupne zaštićene površine. Kategorija "park - šuma" ima također samo jedno područje, a to je Dotrščina. U kategoriji "značajni krajobraz" nalaze se 2 lokaliteta koji čine 5,3 % ukupne zaštićene površine, a u kategoriji "spomenik prirode" zaštićena su 4 područja, čija površina nije izražena u hektarima, budući se radi o maloj površini. Od ukupne površine grada Zagreba koja iznosi 64 135,5 ha, zaštićeno je 14 542,73 ha. Odnosno ako se izuzme površina posebnih rezervata šumske vegetacije od 844,25 ha, koji se nalaze unutar parka prirode Medvednica, onda je ukupna zaštićena površina 13 698,48 ha, odnosno 21,4 %.

Tablica 2. Zaštićene prirodne vrijednosti Grada Zagreba

Izvor: Ž. Španjol, D. Barčić, R. Rosavec, B Dorbić: Biološko-ekološko i prostorno vrednovanje zaštićenih prirodnih vrijednosti u županijama sjeverozapadne hrvatske

	Kategorija	Površina (ha)	Godina zaštite
1.	*Park prirode*		
	Medvednica, dio (53 %)	12 180,78	1981.
2.	*Posebni rezervat*		
2.1.	Bliznec – Šumarev grob	175,73	1963
2.2.	Gračec – Lukovica – Rebar	23,41	1963
2.3.	Mikulić potok – Vrabečka gora	90,93	1963
2.4.	Pušinjak – Gorščica	186,79	1963
2.5.	Rauchova lugarnica – Desna Trnava	101,01	1963
2.6.	Tusti vrh – Kremenjak	20	1963
2.7.	Babji zub – Ponikve	148,60	1963
2.8.	Markovčak – Bistra, dio (39 %)	98,78	1963
3.	*Park šuma*		
3.1.	Dotrščina	400	1964
4.	*Značajni krajobraz*		
4.1.	Lipa – Rog	218	1975
4.2.	Goranec	550	1977
5.	*Spomenik prirode*		
5.1.	Veternica – spilja	-	1979
5.2.	Zagreb – paulovnija u Kuševićevoj 5	-	1964
5.3.	Cerje – klen	-	1964
5.4.	Zagreb – divlji kesten	-	1968
6.	*Spomenik parkovne arhitekture*		
6.1.	Zagreb – Botanički vrt Farmaceutsko–biokemijskog fakulteta	2,49	1969
6.2.	Zagreb – Botanički vrt Prirodoslovno-matematičkog fakulteta	4,70	1971
6.3.	Zagreb – park u Jurjevskoj 27	0,75	1948
6.4.	Zagreb – Mallinov park	3,11	1960
6.5.	Zagreb – park u Mlinovima 72	0,50	1963
6.6.	Zagreb – park Maksimir	316	1964
6.7.	Zagreb – park Ribnjak	5	1970
6.8.	Zagreb – park u Jurjevskoj 30	0,15	1970
6.9.	Zagreb – park Zrinjevac	3	1970
6.10.	Zagreb – park na trgu kralja Tomislava	3,45	1970
6.11.	Zagreb – Strossmayerov park	2	1970
6.12.	Zagreb – park uz dvorac Junković	2,50	1971
6.13.	Zagreb – vrt zgrade u Prilazu Đure Deželića 14	0,01	1998
6.14.	Zagreb – park Opatovina	0,85	2000
6.15.	Zagreb – park Petra Svačića	0,69	2000
6.16.	Zagreb – perivoj srpanjskih žrtava	2,10	2000
6.17.	Zagreb – park Kralja Petra Krešimira	2,40	2000
6.18.	Gračani – oskoruša	-	1966
6.19.	Zagreb – pustenasta paulovnija	-	1967
6.20.	Gračani – oskoruša	-	1966
6.21.	Zagreb – mamutovac u ul. M. Pijade 115	-	1970
6.22.	Zagreb – obalni mamutovac na Paunovcu	-	1998
	Ukupna površina	**14 542,73 ha**	

Slika 10. Kartografski prikaz zaštićenih prirodnih vrijednosti Grada Zagreba
Izvor: ZG Geo portal

Zaštićene prirodne vrijednosti Zagrebačke županije

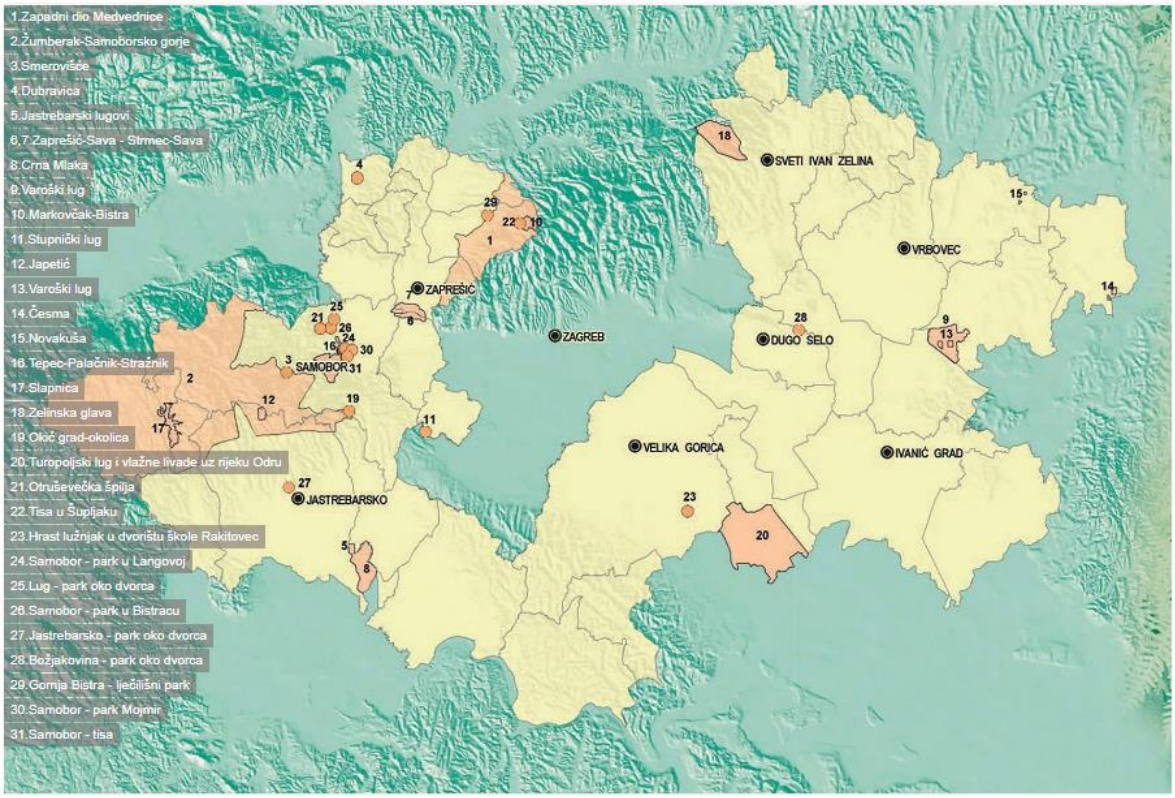
Zagrebačka županija je najveća u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, a s obzirom na površinu ima mali broj zaštićenih prirodnih vrijednosti. Kategorija "parka prirode" zauzima 88,16 % površine zaštićenih dijelova prirode Zagrebačke županije. U kategoriji "park - šuma" zaštićena su 2 područja koja zauzimaju 1,09 % od ukupne zaštićene površine, dok su u kategoriji "značajni krajobraz" 3 područja s 3,68 %. U kategoriji "posebni rezervat" zaštićeno je 14 područja s 6,97 %. U kategoriji "spomenik prirode" zaštićeno je 6 područja. Kategorija "spomenik parkovne arhitekture" ima 8 područja.

U Zagrebačkoj županiji ukupno je zaštićeno 34 734,43 ha, što u odnosu na površinu županije od oko 300.000 ha iznosi približno 11,52 %.

Tablica 3. Zaštićene prirodne vrijednosti Zagrebačke županije

Izvor: Ž. Španjol, D. Barčić, R. Rosavec, B Dorbić: Biološko-ekološko i prostorno vrednovanje zaštićenih prirodnih vrijednosti u županijama sjeverozapadne Hrvatske

	Kategorija	Površina (ha)	Godina zaštite
1.	*Park prirode*		
1.1.	Medvednica,dio (20%)	4 593,22	1981
1.2.	Žumberak i Samoborsko gorje dio (78 %)	26 030,00	1999
2.	*Park šuma*		
2.1.	Anin dol-Tepec	29	1963
2.2.	Tepec – Palačnik - Stražnik	350,15	1970
3.	*Značajni krajobraz*		
3.1.	Slapnica	319,80	1964
3.2.	Okić grad-okolica	6,60	1970
3.3.	Zelinska glava	951,56	1991
4.	*Posebni rezervat*		
4.1.	Smerovišće	3	1963
4.2.	Dubravice	6	1966
4.3.	Jastrebarski lugovi	61,18	1967
4.4.	Sava kod Zaprešića	243	1970
4.5.	Strmec-Sava	287	1970
4.6.	Crna Mlaka	650	1980
4.7.	Varoški lug	811,39	1982
4.8.	Markovčak-Bistra, dio (61%)	151,46	1963
4.9.	Stupnički lug	18	1964
4.10.	Japetić	28,80	1975
4.11.	Novakuša	2,28	1982
4.12.	Česma	48,53	1982
4.13.	Grabik-odjel 32 b	18	1983
4.14.	Varoški lug	91	1988
5.	*Spomenik prirode*		
5.1.	Grgosova spilja	-	1974
5.2.	Velika Gorica - "turski" hrast lužnjak	-	1964
5.3.	Šupljak-tisa	-	1964
5.4.	Vrbovec-velelisna lipa	-	1965
5.5.	Bijeli bor	-	1966
5.6.	Rakitovec-hrast lužnjak	-	2001
6.	*Spomenik parkovne arhitekture*		
6.1.	Lug-park oko dvorca	6,80	1948
6.2.	Jastrebarsko-park oko dvorca	9,47	1961
6.3.	Samobor-park u Langovoj 39	0,60	1962
6.4.	Božjakovina-park oko dvorca	6,86	1965
6.5.	Samobor-park u Bistracu	2	1969
6.6.	Gornja Bistra-lječilišni park	7,72	1971
6.7.	Samobor-park Mojmir	1,01	1976
6.8.	Samobor-tisa	-	1963
	Ukupna površina	**34 734,43**	

Slika 11. Karta zaštićenih prirodnih vrijednosti Zagrebačke županije

Izvor: www.priroda-zagrebacka.hr, pristupljeno 24.8.2017.

3.1.2. Analiza potencijala zaštićenih prirodnih vrijednosti

U ovom poglavlju odabrat će se određena područja ZPV-a za koja se smatra da imaju dobar potencijal i vrijedna su posjećivanja. Za svaki od njih navest će se glavne karakteristike, sadržaji, infrastruktura, mogućnosti vođenja, prihvatni kapacitet, prometna povezanost i slično. Pokušat će se izdvojit one lokacije koje bi se uklopile u poslovni model agencije, a isto tako koje bi kod turista izazvale znatiželju i interes za posjećivanje.

Prvo će se obradit određene lokacije u samom Gradu Zagrebu i bližoj okolici. U prethodnom poglavlju naveden je cijeli popis tih područja po kategorijama zaštite, a izdvojit će se sljedeće:

PP Medvednica: vjerojatno i najbitniji dio zaštićenih prirodnih vrijednosti u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Najveće je površine, a unutar njega se nalazi i određeni broj lokacija pod drugim kategorijama zaštite.

Park prirode Medvednica osnovan je 16. lipnja 1981. godine temeljem Zakona o proglašenju zapadnog dijela Medvednice parkom prirode. Proteže se na području Grada Zagreba, Zagrebačke i Krapinsko-zagorske županije.

Temeljni fenomen parka su dobro očuvane prirodne šume i šumske zajednice, koje se protežu se na 14 925 ha što čini 81% ukupne površine parka, dok se na ostalom dijelu nalaze voćnjaci, vinogradi, ratarske kulture, te različiti izgrađeni objekti.

Slika 12. Vrh Medvednice
Izvor: istockphoto.com, pristupljeno 6.9.2017.

U parku prirode Medvednica postoji 8 posebnih rezervata šumske vegetacije ukupne površine od oko 1000 ha :

- Bliznec – Šumarev grob (šuma bukve i jele)
- Gračec – Lukovica - Rebar (termofilne šume medunca i crnog graba)
- Mikulić potok – Vrabečka gora (brdska bukova šuma)
- Pušinjak – Gorščica (brdska bukova šuma)
- Rauchova lugarnica – Desna Trnava (šuma bukve i jele)
- Tusti vrh – Kremenjak (šuma hrasta kitnjaka i bukve)
- Babji zub – Ponikve (šuma hrasta kitnjaka i bukve)
- Markovčak – Bistra (šuma bukve i jele)

Proglašeni su 1963. godine, a malim preinakama granica pojedinih rezervata došlo je do povećanja ukupne površine rezervata prije par godina.

U rubnim dijelovima Parka nalaze se i 2 spomenika parkovne arhitekture:

1. Park oko dvorca Stubički Golubovec
2. Park uz dvorac Oršić u Gornjoj Bistri

Postoje i tri spomenika prirode- pojedinačna stabla:

1. Gupčeva lipa
2. Tisa na Krumpirištu
3. Tisa kod Horvatovih stuba

Na Medvednici nalazimo 48 strogo zaštićenih biljnih vrsta te 228 zaštićenih. Na području Parka prirode Medvednica evidentirano je 1205 različitih biljnih svojti.

Osobna iskaznica parka:

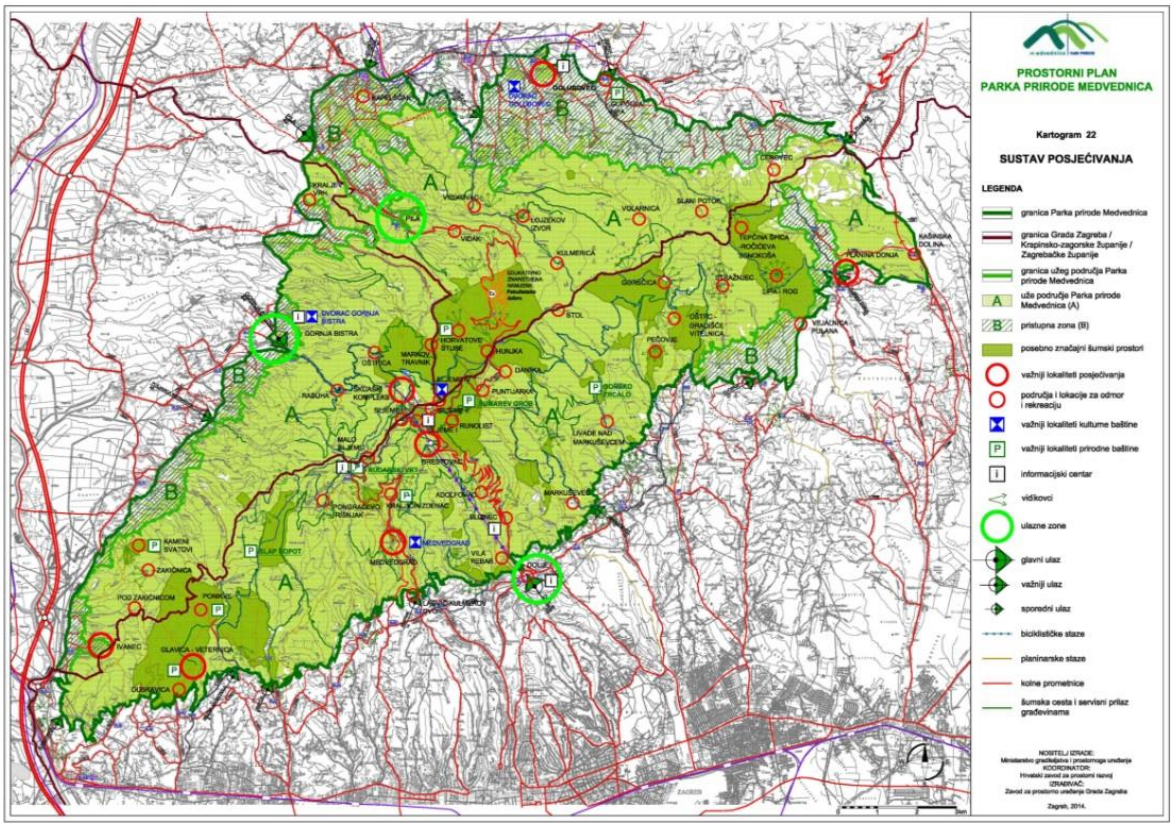
Godina proglašenja: 1981.
Površina: 17 938ha
Broj stanovnika: ~ 3 000
Nadmorska visina: 120-1035 m.n.v.
Najviši vrh: Sljeme (1035 m.n.v.)
Temeljni fenomen: dobro očuvane prirodne šume i šumske zajednice
Teritorijalna pripadnost: Grad Zagreb, Zagrebačka i Krapinsko-Zagorska županija
Područja posebne zaštite: 8 rezervata šumske vegetacije, 2 spomenika parkovne arhitekture, 3 spomenika prirode- pojedinačna stabla i 1 geomorfološki spomenik prirode

Park prirode Medvednica komunikacijski je odlično otvoren. Parkom prolazi županijska cesta, brojne su makadamske ceste te šumske vlake, a planinarskih staza ima čak 67.
2007. godine zaustavljen je rad električne ZET žičare kojom se prevozila većina posjetitelja, a posljedica toga je pojačan cestovni promet.

Posjetitelji Parka prirode Medvednica trenutno imaju nekoliko mogućnosti kretanja:

1. markiranim planinarskim stazama
2. javnim prijevozom (autobus)
3. osobnim vozilima
4. biciklima

Veliki problem je nedostatak parkirališnih mjesta što osobito dolazi do izražaja vikendima i za vrijeme skijaške sezone kada je vršna zona dodatno opterećena osobnim automobilima. Problemi nastaju zbog neadekvatno parkiranih automobila koji blokiraju prolaz javnom prijevozu.

Slika 13. Sustav posjećivanja PP Medvednica
Izvor: Prostorni plan Parka prirode Medvednica

U Parku prirode „Medvednica“ turizam se počeo razvijati u drugoj polovici 19. stoljeća s promjenom načina življenja (širenje Zagreba, industrijalizacija). Počela se razvijati infrastruktura za posjetitelje kao što su planinarske staze, planinarski domovi, skloništa, ceste, osnivana su različita društva, a skoro stotinu i pedeset godina kasnije, ta ista infrastruktura ima dodanu vrijednost, vrijednost kulturne materijalne i nerijetko nematerijalne baštine.

Tablica 4. Infrastruktura za posjećivanje
Izvor: Strategija održivog turizma PP Medvednica

Naziv	Površina	Svrha
Medvedgrad - centar za posjetitelje	1435,25 m²	Posjećivanje, Edukacija
Rudnik Zrinski	1,2 ha	Posjećivanje, Edukacija
Špilja Veternica	Duljina: 7,100 m, turistički dio 380 m	Posjećivanje, Edukacija
Info centar Bliznec	12 m ²	Posjećivanje, Edukacija
Nadzorničke postaje	12 m ²	Područni ured
Poučna staza Miroslavec	Duljina staze: 2,7 km	Rekreacija, Edukacija
Šumska staza Bliznec	Duljina staze: 800 m	Edukacija
Poučna staza Bistra	Duljina staze: 12,5 km	Planinarenje, Edukacija
Poučna staza Slani potok	Duljina staze: 4,4 km	Rekreacija, Edukacija
Poučna staza Slap Sopot	Duljina staze: 3,7 km	Rekreacija, Edukacija
Poučna staza Kameni svati	Duljina staze: 2,8 km	Planinarenje, Edukacija
Poučna staza Gorsko zrcalo	Duljina staze: 900 m	Rekreacija, Edukacija
Poučna staza Horvatove stube	1,2 ha	Posjećivanje, Edukacija
9 biciklističkih staza	150 km	Rekreacija
Marijanski hodočasnički put	Duljina staze: 50 km	Hodočašće, Planinarenje, Rekreacija,
Geološki stup – 2 komada (Bliznec i Bistra)	1x3 m	Edukacija

Smještajni kapaciteti

Planinarski dom "Glavica" - radno vrijeme: radni dan osim ponedjeljka od 09:00 do 17:00 h, subota i nedjelja 08:00-20:00h; mogućnost noćenja: 30 kreveta

Planinarski dom "Grofica" - radno vrijeme: od ponedjeljka do nedjelje od 08:00-20:00; mogućnost noćenja: 19 ležajeva u 5 soba

Planinarski dom "Lipa" - radno vrijeme: vikendom (cijele godine) i blagdanima osim Uskrsa i Božića; mogućnost noćenja: 24 kreveta

Planinarski dom "Mala Hunjka" - radno vrijeme: svaki dan od 09:00 do 21:00 h, osim ponedjeljkom; mogućnost noćenja: 20 mjesta (sobe s velikim brojem kreveta, potrebno dogovoriti)

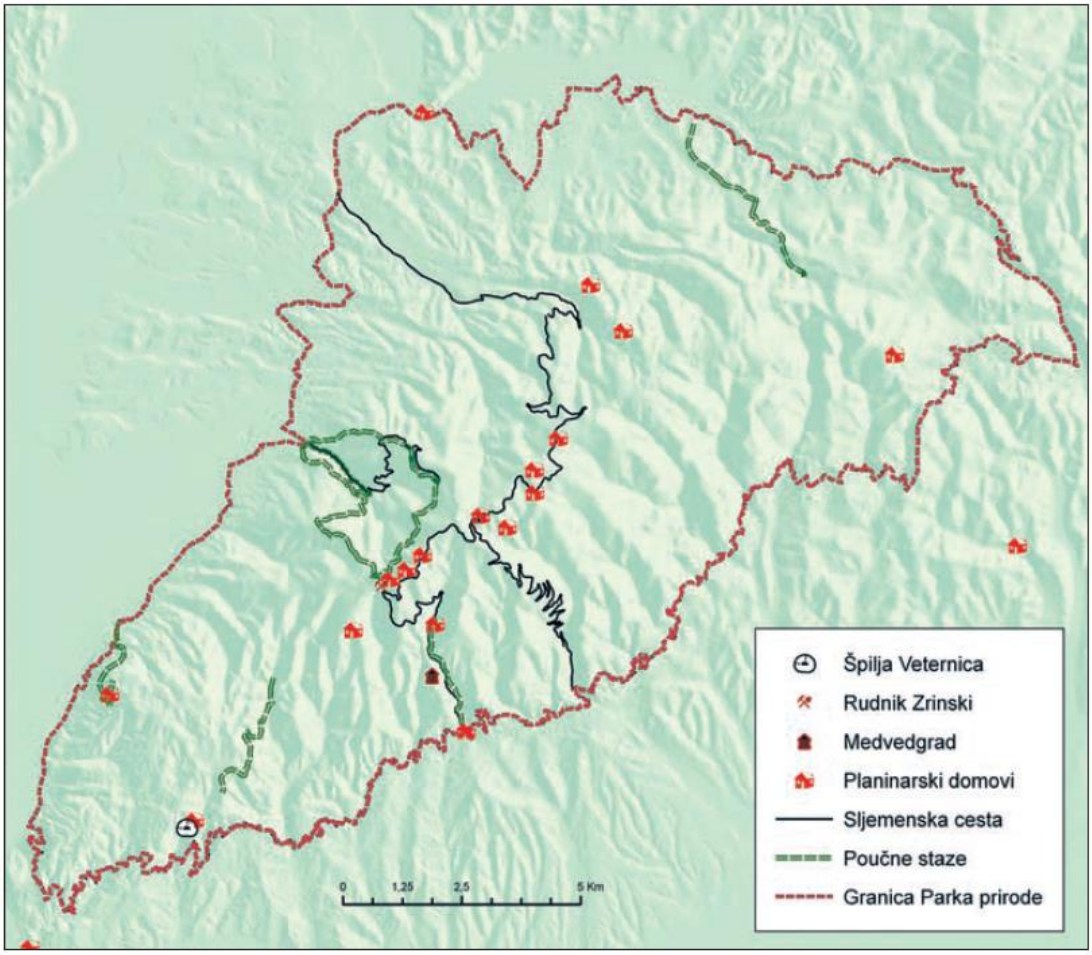
Planinarski dom na Puntijarki – "Ivan Pačkovski" - radno vrijeme: radni dan od 09:00 do 21:00 h, subota i nedjelja 07:00-21:00 h; mogućnost noćenja: 30 kreveta, sobe s 5 i 6 kreveta u planinarskom stilu, samo za članove planinarskog društva Zagreb-Matica

Planinarski dom "Runolist" - radno vrijeme: svaki dan od 08:00 do 20:00 h, po potrebi od 00:00-24:00; mogućnost noćenja: 30 kreveta

Planinarski dom "Vugrovec" - radno vrijeme: vikendom od 09:00 do 21:00 h; mogućnost noćenja: 20 kreveta (samo za članove planinarskih društava)

Apartmanska kuća Snježna kraljica - turistički apartmani 4 zvjezdice (17 apartmana); radno vrijeme: 00:00-24:00h

Hotel "Tomislavov dom" - 3 zvjezdice; broj soba: 42 (41 soba + 1 prilagođena za osobe sa invaliditetom), 86 kreveta; radno vrijeme: 00:00-24:00 h

Slika 14. Prostorni razmještaj poučnih staza i najvažnijih smještajno-ugostiteljskih objekata
Izvor: Zaštićena područja kao rekreacijske zone grada – primjer Parka prirode Medvednica

U sklopu PP Medvednica posebno se izdvajaju 3 lokacije na kojima se vrši naplata posjeta te se jedino na njima prati posjećenost, a to su:

Medvedgrad

Na Malome Plazuru, vrhu na južnom dijelu Medvednice, ugnijezdio se slikoviti srednjovjekovni burg koji već osam stoljeća bdije nad Zagrebom.

Izgrađen je 1254. godine, nakon katastrofalne provale Tatara koji su u razarajućem naletu poharali ove prostore i do temelja porušili i spalili tadašnji Zagreb, koji se sastojao od građanskog Gradeca i biskupskog Kaptola.

Slika 15. Pogled na Medvedgrad
Izvor: www.pp-medvednica.hr, pristupljeno 3.9.2017.

Današnji posjetitelji Medvedgrada mogu samostalno ili uz vodiča istražiti ovu drevnu utvrdu te na licu mjesta svjetlima spoznaje osvijetliti „mračni“ srednji vijek, a suvenir za uspomenu mogu pronaći u našoj suvenirnici u Velikom palasu.

U skoroj budućnosti, na Medvedgradu se planira i gradnja modernog centra za posjetitelje, koji će udahnuti novi život ovom srednjovjekovnome gradu u planini.

Događanja na Medvedgradu

- Srednjovjekovni dani na Medvednici
- Medvedgradske glazbene večeri

Cijene ulaznica

Ulaz na Medvedgrad – 15,00 kn
Ulaznica za Medvedgrad – pojedinačna
tijekom održavanja manifestacija na Medvedgradu – 20,00 kn
Ulaz sa stručnim vođenjem za grupe (10 i više osoba) – 25,00 kn
Godišnja ulaznica Medvedgrad – 100,00 kn

Špilja Veternica

S više od sedam kilometara razgranatih kanala, Veternica je po veličini šesta špilja u Hrvatskoj, a njezina dužina stalno „raste" nakon istraživačkih pohoda revnih zagrebačkih speleologa. Međutim, i „obični" turisti uz vodstvo stručnog vodiča mogu posjetiti prvih 380 metara špilje i otkriti neke od njezinih tajni.

Za nju se može reći da je najstariji arheološki lokalitet Zagreba – u njezinoj su tami sačuvani dokazi o burnom životu proteklih tisućljeća, od neandertalskih praljudi, preko rimskih vojnika i srednjovjekovnih razbojnika, do modernih pustolova i turista.

Slika 16. Vođenje grupe unutar špilje

Izvor: www.pp-medvednica.hr, pristupljeno 3.9.2017.

Danas mračnim kanalima Veternice gospodare tajanstveni noćni letači – šišmiši. Zabilježeno je čak 18 vrsta, a njih 12 stalno zimuje u Veternici. Zato u zimskom razdoblju špilja nije otvorena za posjete kako nitko ne bi ometao šišmiše u osjetljivom razdoblju hibernacije – zimskog sna.

Zbog svojih je ukupnih vrijednosti Veternica još 1979. zaštićena kao geomorfološki spomenik prirode.

Cijene ulaznica

Djeca 20,00 kn
Studenti i umirovljenici 25,00 kn
Odrasli 40,00 kn
Obiteljska (obitelj s djecom) 70,00 kn
Ulaznica za manifestacije (noć šišmiša) 20,00 kn

Posjet Veternici traje 45 do 60 minuta, a obično se u jednom obilasku vodi grupa od 10 do 15 ljudi.

Rudnik Zrinski

U blizini planinarskog doma Grafičar nalazi se područje zvano Rudarski vrt na kojem se od davnina rudarilo u potrazi za plemenitim kovinama. Rudnik Zrinski otvoren je u 16. stoljeću, kada je na području Rudarskog vrta pronađen galenit, olovni sjajnik, u kojem kao primjesa dolazi srebro, pa su rudari počeli dubiti hodnike u medvedničkom podzemlju u potrazi za tom vrijednom kovinom.

2004. godine djelatnici Parka prirode Medvednica uredili su rudnik za posjetitelje. Otada je u njegovim hodnicima vrlo živo: brojni posjetitelji u šarenim kacigama slušaju priče vodiča o teškome radu u rudniku.

Slika 17. Ulazak grupe u rudnik
Izvor: www.pp-medvednica.hr, pristupljeno 3.9.2017.

Rudnik Zrinski je zbog svoje vrijednosti 2006. proglašen zaštićenim kulturnim dobrom Republike Hrvatske.

Cijene ulaznica

Djeca 18,00 kn
Studenti i umirovljenici 20,00 kn
Odrasli 23,00 kn
Obiteljska (obitelj s djecom) 50,00 kn

Rudnik nije moguće posjetiti bez vodiča ovlaštenog od strane Javne ustanove «PP Medvednica». Stručno vođenje uračunato je u cijenu same ulaznice. Obilazak traje oko 30 minuta, a veličine grupe je obično do 10-ero ljudi.

Obuhvaćen je i obrađen cijeli PP Medvednica koji nam je jedini od značaja ZVP za posjećivanje u sklopu Grada Zagreba. Unutar njega se nalaze većina ZPV-a koje su uzete u odabir destinacija za posjećivanje te se neke i od njih u prethodnom poglavlju prikazane.

Zaštićene prirodne vrijednosti Zagrebačke županije

Unutar područja županije nalazi se i manji dio PP Medvednica (20%) koji je već prikazan u prethodnom dijelu. Stoga će se ovdje najveći dio odnositi na PP Žumberak – Samoborsko gorje koji površinom zauzima najveći dio ZPV i koji je od najvećeg interesa što se tiče posjećivanja.

PP Žumberak – Samoborsko gorje

Obuhvaća: Samoborsko gorje i južno prigorje Žumberačkog gorja

Površina: 350km2 (veći dio u Zagrebačkoj, a manji u Karlovačkoj županiji)

Datum proglašenja parka prirode: 28. svibnja 1999.

Sjedište uprave PP Žumberak - Samoborsko gorje: Slani Dol 1, Samobor

Nadmorska visina: 180-1178 m

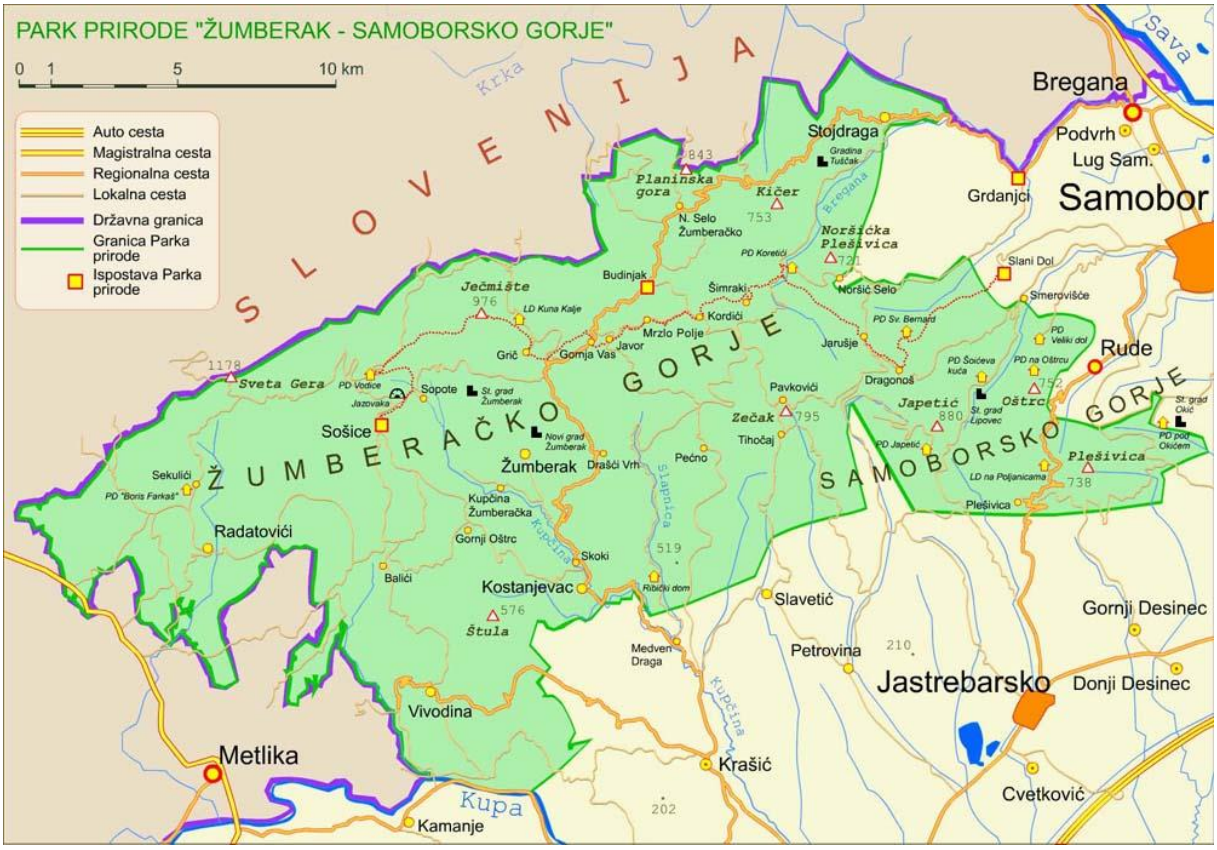
Najviši vrh: Sveta Gera - 1178 m (najviši vrh Samoborskog gorja Japetić - 879 m)

Geološki sastav: prevladavaju dolomiti trijaske starosti te kredne naslage

Vodotoci: 337 izvora, oko 260 vodotoka i nekoliko slapova. Najveći vodotok je rječica Kupčina (20km; Sopotski slap), slijede Slapnica, Sušica, Gradna i Bregana

Naseljenost: u 132 naselja živi oko 4000 stanovnika

Info točke: Eko-centar Slani Dol, Eko-centar Budinjak i Nadzorna postaja Grdanjci

Slika 18. Granice i položaj PP Žumberak–Samoborsko gorje

Izvor: www.skyscrapercity.com, pristupljeno 2.9.2017.

Park prirode Žumberak–Samoborsko gorje karakterizira očuvana priroda, šume, potoci, slapovi, brdski obronci prekriveni vinogradima, pašnjaci te tradicionalna seoska imanja.

Kako je područje djelomično kultivirano, poput mozaika ga izmjenično prekrivaju šume, livade, pašnjaci, voćnjaci i vinogradi. Park krase i brojni izvori, potoci, slapovi, ponori, kao i različiti speleološki objekti (spilje, jame). Veći dio Parka prekriven je šumom, pretežno šumom bukve, kao i miješanom hrastovo-bukovom šumom. Ekološki su značajne livadne i pašnjačke zajednice, kao i biljke vlažnih staništa, stijena i sipina. Od životinjskog svijeta treba spomenuti smeđeg medvjeda, vuka, velik broj različitih vrsta ptica, male sisavce, gmazove i vodozemce. Podzemne spilje Parka staništa su najugroženije skupine sisavaca – šišmiša.

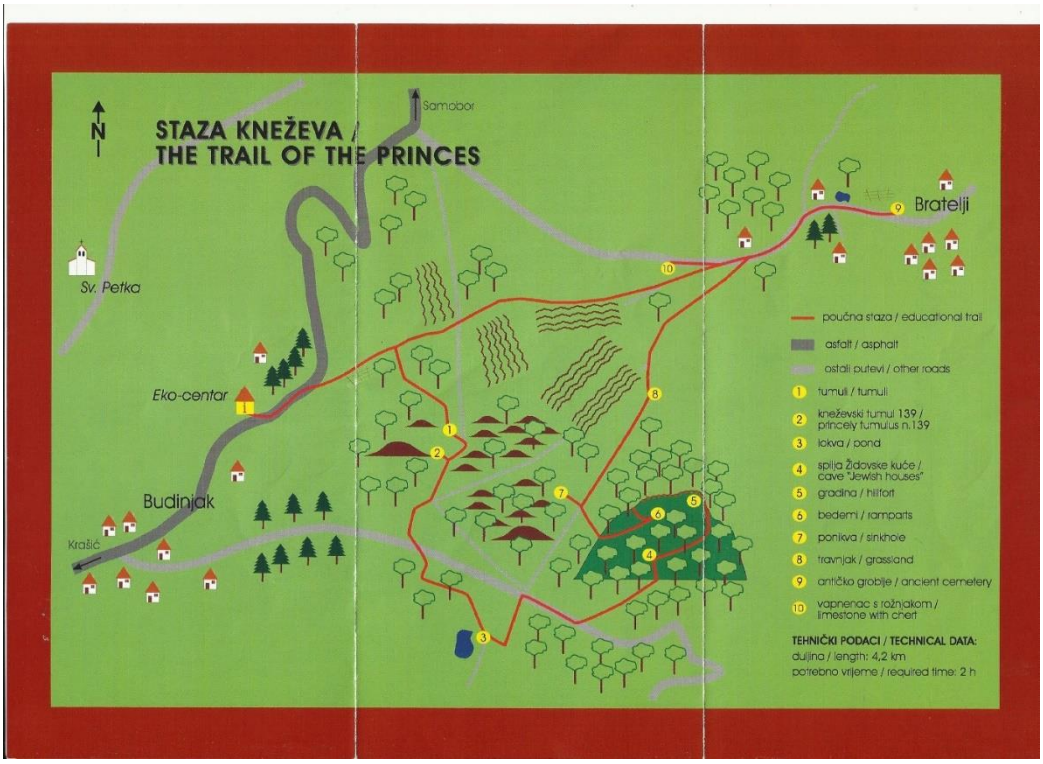

Slika 19. Krajolik PP Žumberak–Samoborsko gorje
Izvor: hwww.visitadriatic.eu, pristupljeno 2.9.2017.

Destinacije

Arheološki park u Budinjaku, Staza kneževa

Poučna staza u dužini od 4,2 km koja će vas kroz 10 točaka upoznati s ostatcima pretpovijesnog naselja s grobljem u Budinjaku (kneževski tumuli), antičkim grobljem u selu Brateljima i drugim zanimljivostima iz kulturnog i prirodnog nasljeđa ovog kraja. Polazište je Eko-centar Budinjak, a vrijeme potrebno za obilazak staze oko 2 sata.

Slika 20. Karta poučne staze "Staza Kneževa"
Izvor: http://uskok-sosice.hr, pristupljeno 4.9.2017.

Stari grad Okić

Srednjovjekovni stari grad nedaleko Samobora. Jedinstven je po svom položaju, visokom stupnju očuvanosti i po značaju koji ima s obzirom da njegove strukture pripadaju romaničkom razdoblju. Zajedno s okolicom čini park šumu.

Slika 21. a) Stari grad Okić iz zraka, b) Unutrašnjost starog grada

Izvor: www.park-zumberak.hr, pristupljeno 25.8.2017.

Stari grad Žumberak

Sagrađen u romaničko doba, u 13. stoljeću bio je stožerna točka posjeda koruških vojvoda.

Japetić

Japetić je najviši vrh Samoborskog gorja. Nalazi se na 879 m n.v. Omiljeno je odredište izletnika i planinara. Nedaleko vrha nalazi se Planinarski dom Žitnica. Na vrhu je postavljena 12 metara visoka piramida koja je do 1960.bila na Sljemenu. S nje se pruža lijepi pogled na gorsku i sjeverozapadnu Hrvatsku te Sloveniju sve do Alpa. Sam vrh obrasta šuma, a na grebenima i osunčanim padinama nalazimo livade sa brojnim zaštićenim i ugroženim biljnim vrstama.

Slika 22. a) Umjetna piramida za promatranje, b) Ulaz u posebni rezervat Japetić

Izvor: www.park-zumberak.hr, pristupljeno 25.8.2017.

Kupčina Žumberak

U srcu Žumberka nalaze se dvije skrovite doline vrijedne pažnje. U jednoj od njih smjestilo se selo Kupčina Žumberačka , a u drugoj Žumberak. Sela su udaljena cca 1,5 km jedno od drugog.

Kupčina Žumberačka je selo očuvane tradicionalne arhitekture u kojem se nalazi interesantna crkvica Sv. Roka sa zvonikom na preslicu. Rječica koja protječe kroz selo ima isto ime-Kupčina i najduži je vodotok u našem Parku. Lijevi je pritok rijeke Kupe. Izvire na više mjesta, oko 1 kilometar uzvodno od zadnje kuće u selu. Do izvora se može lagano prošetati seoskim putem kroz "aleju drijenaka". Ovi izvori predstavljaju najveće izvore na području Parka.

U susjednoj dolini nalazi se selo Žumberak. Na obronku iznad sela mogu se vidjeti ostaci burga Novog grada Žumberka gdje se nalazilo sjedište uskočkih kapetana. Izgorio je 1793.god. Tu se nalazi i jedinstveni sačuvani pil-stup sramote na kojem su bili kažnjavani prijestupnici. U neposrednoj blizini je i župni dvor-kurija, podignuta 1744., sa crkvom Sv. Nikole (oko 1645.) koja se odlikuje gotičkim portalom.

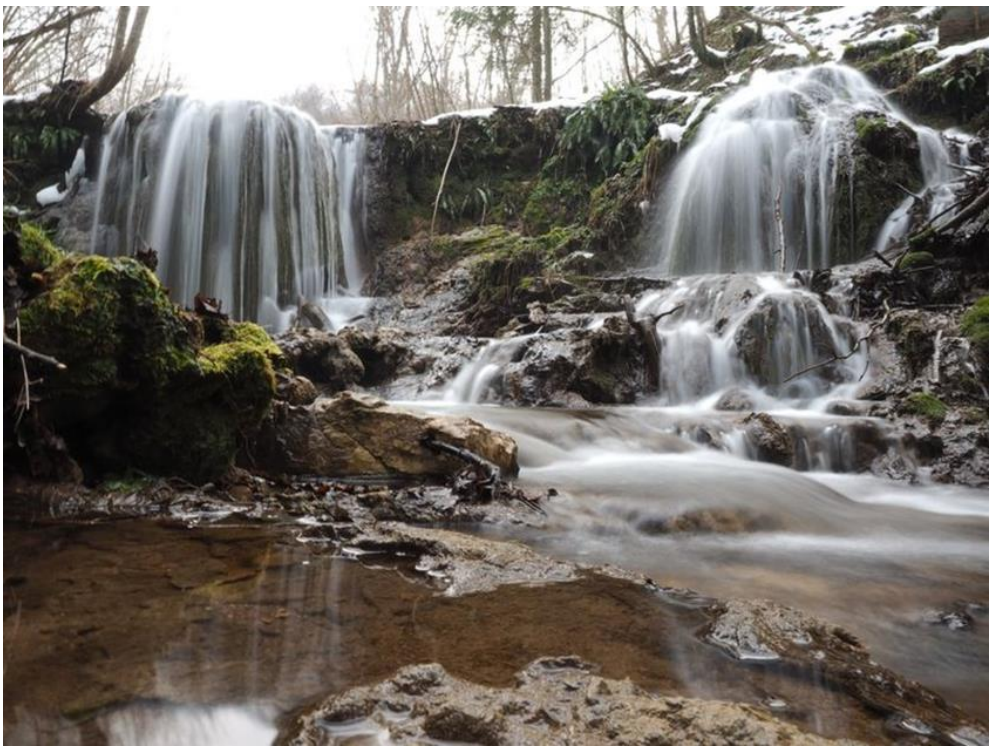
Mrzlo Polje i Gornja Vas

Tek nekoliko kilometara udaljeno od Budinjaka, u plodnoj udolini kroz koju teku čak tri bistra planinska potoka, mjesto je Mrzlo Polje. Na jedinom pravom krškom polju cijelog brdskog masiva, sa svih strana zatvorenom šumovitim padinama, mnoštvo je ponora kroz koje voda otječe u podzemlje.

U Gornjoj Vasi što se smjestila na planinskoj kosi otvara se širok pogled prema južnim vrhovima Žumberka i ravnici uz Kupu iza njih.

Slapnica

Jedna od najljepših potočnih dolina je dolina Slapnica. Potok je dobio svoje ime po brojnim slapištima i kaskadama niz koje se voda spušta uskom i duboko usječenom dolinom dužine 10 km. U dolini se ljepotom izdvaja Vranjački slap koji je optočen sedrom - "živom" stijenom koja i danas nastaje. Nešto uzvodnije se nalazi slap Brisalo - jedan od najviših slapova našeg Parka niz koji se voda obrušava u malo bistro jezerce.

Slika 23. Slap Brisalo
Izvor: http://mojzagreb.info, pristupljeno 26.8.2017.

Na kraju doline nalazi se jedina stalno naseljena kuća u dolini - Draganov mlin. Stotinjak metara uzvodno nalazi se i izvorište Slapnice u čijem se zaleđu skriva pravi krški svijet.

Južno, na ušću Slapnice i Kupčine, može se razgledati kurija, staro seosko gospodarstvo plemenite obitelji Medven, sagrađeno 1868.

Plešivica

Plešivica je gorski masiv uglavnom prekriven gustom šumom s najvišim vrhom zvanim Čerga. U šumama ima dosta crnogoričnog drveća. Ono nije autohtono, već je posljedica pošumljavanja. Na vrhu je postavljen razgledni toranj na 778 m n.v. Prvi je bio izgrađen od drveta, ali je izgorio 1881. Današnji datira iz 1905.godine. S njega se pruža lijepi pogled na južne obronke gore, gdje su razbacana sela i vinogradi.

Slika 24. Vinogradi Plešivice

Izvor: http://natjecaj.atlas.hr/, pristupljeno 26.8.2017.

Južna ekspozicija i blagi tereni idealni su uvjeti za rast vinove loze, te je Plešivica jedno od poznatijih vinorodnih krajeva u Hrvatskoj. Koliko je poznata po svojim vinogradima i vinskim cestama toliko je privlačna i planinarima. Duga je i bogata planinarska tradicija u Samoborskom gorju.

Sveta Gera (1178 m)

Najviši vrh Žumberačke gore, ali i cijele sjeverozapadne Hrvatske , Sveta Gera, s visinom od 1178 m izdaleka je uočljiv po visokom telekomunikacijskom tornju postavljenom 1984. godine.

Slika 25. Vrh Sv. Gere (Trdinov vrh) iz zraka

Izvor: http://www.planinarstvo.bloger, pristupljeno 27.8.2017.

Nalazi se uza samu granicu sa Slovenijom, a okružen je gustom šumom i gorskim livadama Kaštanice. Šumski proplanak na vrhu mjesto je gdje su se nekoć održavale narodne veselice i stočni sajmovi. Početkom 90-ih godina prošloga stoljeća obavljena su arheološka istraživanja te su ostaci kamene crkve zaštićeni prepoznatljivim drvenim pokrovom, a unutar crkve nalazi se i malo planinarsko sklonište.

U blizini je cretište Jarak – ugroženo stanište rijetkih biljnih vrsta, a nedaleko Sv. Gere pronađen je i crni daždevnjak, rijedak vodozemac čija ženka leže žive mlade i koji obitava samo na velikim nadmorskim visinama.

Slika 26. a) Crni daždevnjak, b) Epipactis palustris, c) Lilium martagon

Izvor: www.park-zumberak.hr, pristupljeno 25.8.2017.

Javna ustanova u razdoblju od svoga osnivanja otvorila je dva eko-centra (Slani Dol i Budinjak) u kojima posjetitelji mogu dobiti željene informacije te dvije postaje čuvara prirode (Grdanjci i Sošice).

Najčešće aktivnosti posjetitelja u Parku prirode su biciklizam, pješačenje, planinarenje, sportsko penjanje, paragliding, jahanje, sanjkanje te lov i ribolov. Ljubitelji pješačenja na raspolaganju imaju pješačku stazu "Put Kraljice bukve" od Sošica do Slanog Dola dužine od oko 35 kilometara. Uređene su i tri poučne staze. "Staza kneževa" u Budinjaku, vezana uz značajna arheološka nalazišta te prirodne fenomene Parka prirode, duga je 4,2 kilometra. U selu Dane nalazi se poučna staza „Izvori života“. Duga je 800 metara, a tematski je posvećena važnosti vodenih staništa na kršu. U Loviću Prekriškom smještena je skoro 2 kilometra duga poučna staza „Gdje voće zri“ posvećena travnjačkim voćnjacima. Uskoro će biti postavljena i četvrta poučna staza podno Starog grada Okića.
Posjetitelji mogu staze obići samostalno ili, uz prethodnu najavu, zatražiti stručno vodstvo djelatnika Javne ustanove. Od 2005. godine u Arheološkom parku u Budinjaku održava se i kulinarska radionica "Tisućljeća kulinarstva", u kojoj posjetitelji, uz stručno vođeni obilazak "Staze kneževa", mogu samostalno pripremati jela iz pretpovijesti, rimskog doba, srednjeg vijeka te novovjekovne tradicionalne žumberačke kuhinje.

Na području Parka prirode uređene su i markirane brojne planinarske staze koje održavaju planinarska društva te je posjetiteljima na raspolaganju devet planinarskih domova. Većina njih otvorena je vikendom, odnosno prema najavi posjetitelja. Od ukupno osam ugostiteljskih objekata koji nude konzumaciju jela i/ili pića, u nekoliko njih također se može prenoćiti, a u Eko-selu Žumberak u ponudi je i jahanje konja.

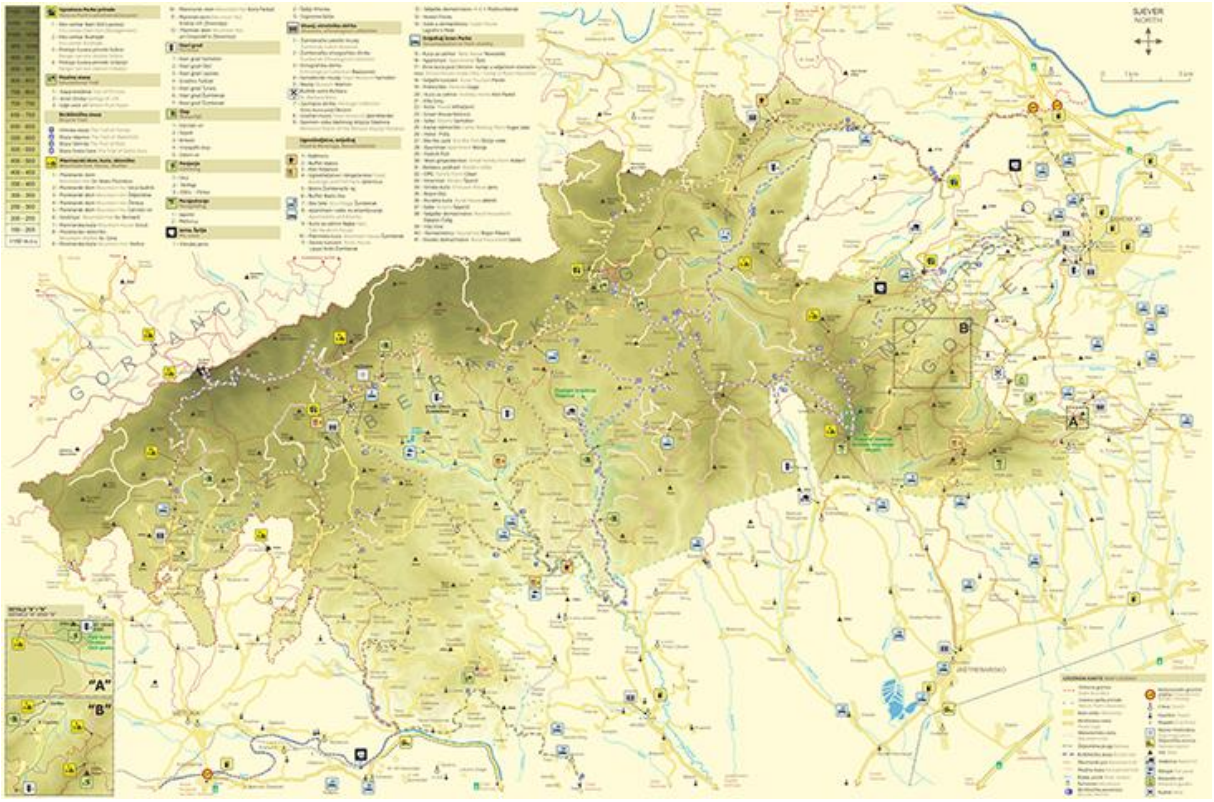
Ljubiteljima paraglidinga na raspolaganju su dva uređena uzlijetališta na Plešivici i na Japetiću, a za sportsko penjanje dva uređena (Okić i Terihaji) i jedno neuređeno penjalište (Oštrc). Lovni turizam ima potencijal razvoja no do sada nije iskorišten, a glavni nedostatak razvoju su nedostatni smještajni kapaciteti.
Spomenuti smještajni kapaciteti na području Parka prirode relativno su skromni i ograničeni na planinarske domove i malobrojna obiteljska gospodarstva koja se bave ruralnim turizmom, što zadovoljava potrebe najčešćih tipova posjetitelja: planinara, biciklista i ljubitelja prirode. No, blizina većih mjesta i gradova van granica Parka prirode (Samobor, Jastrebarsko, Krašić, Ozalj), u pogledu smještaja i gastronomske ponude zadovoljit će i zahtjevnije posjetitelje.

Planinarenje

> Planinarima bi svakako preporučili šetnju po nekoj od 347 km označenih planinarskih staza. Usponi na vrhove: Japetić (879 m) najomiljeniji među posjetiteljima u čijoj se blizini nalazi planinarski dom na Žitnici, Oštrc, Okić, Veliki Lovnik i dr. Sveta Gera, 1178 m, najviši vrh, je izazov za planinare.

Biciklizam

Biciklistima će se sigurno svidjeti uređene biciklističke staze za koje je JU Park prirode Žumberak-Samoborsko gorje izdao pripadnu kartu: Staza br. 1: Vilinska staza (Grdanjci - Medven Draga, 43 km), staza br. 2: Staza Slapova (Medven Draga - Grdanjci, 36 km), staza br. 3: Staza Šišmiša (start i cilj u središtu Samobora, 54 km), staza br. 4: Staza Svete Gere (Ozalj - Sošice, 59 km)

Slika 27. Karta biciklističkih staza u PP PP Žumberak – Samoborsko gorje
Izvor: http://www.mak-usluge.hr, pristupljeno 29.8.2017.

TZ Zagrebačke županije u sklopu projekta izrade biciklističkih karata za područje županije izdala je biciklističke karte koje obuhvaćaju opise biciklističkih putova kroz PP Žumberak - Samoborsko gorje.

Zimski sportovi

Na području samog Parka ne postoje uređene skijaške staze, te je mogućnost skijanja u tom smislu nepostojeća. Međutim, nedaleko od JI granice PP prostire se gorje Plešivica gdje se na stazi Kamenice održava stoljetna tradicija sanjkaškog kupa. Livada za skijaše nalazi se pored sanjkaške staze.

Jahanje

Ljubiteljima konja pruža se mogućnost rekreativnog jahanja po starim putevima, danas konjičkim stazama i poljskim putovima. Jednodnevne, dvodnevne ili trodnevne jahačke ture po Žumberku organizira Konjički klub "Equus" iz Petrovine.

Slika 28. Ponuda jahanja u sklopu Eko sela Žumberak
Izvor: https://www.ponudadana.hr/, pristupljeno 29.8.2017.

Padobransko jedrenje

Paragliding - zbog brdovite reljefne konfiguracije ova sportska aktivnost sve je raširenija na području Parka. Bogato iznimno slikovitim vidici ma ovo područje ima i dodatne adute koji iz godine u godinu privlače sve veći broj paraglidera na obronke Samoborskog i Žumberačkog gorja.

Speleologija i slobodno penjanje na Okiću.

Područje PP zbog svoje krške reljefne strukture obiluje podzemnim speleološkim oblicima. Prema zakonu o zaštiti prirode ulazak u speleološke objekte nije dozvoljen (osim u pratnji stručnih osoba). Područje PP istražuje Speleološki klub "Samobor".

<u>Ugostiteljstvo i smještaj</u>

Odlučite li se za višednevni boravak u Parku prirode, prespavati možete u planinarskim domovima, izletištima, seoskim domaćinstvima, u obnovljenom starom mlinu ili u prostoru namijenjenom robinzonskom turizmu.

Planinarski dom "Dr. Maks Plotnikov" pod Okićem - lokacija: ispod Okić grada, nadmorska visina: 411 m; radno vrijeme: vikendom i blagdanom; broj kreveta: 14; prilaz autom: da

Planinarski dom "Ivica Sudnik" na Velikom Dolu - lokacija: na prijevoju između Lipovečke i Rudarske drage; nadmorska visina: 530 m; radno vrijeme: vikendom, blagdanom i po najavi; broj kreveta: 40; prilaz autom: da

Planinarski dom "Željezničar" na Oštrcu - lokacija: na sedlu pod vrhom Oštrc; nadmorska visina: 691 m; radno vrijeme: vikendom, blagdanom i po najavi; broj kreveta: 37; prilaz autom: ne

Planinarski dom "Žitnica" na Japetiću - lokacija: Japetić; nadmorska visina: 815 m; radno vrijeme: petkom popodne, subotom, nedjeljom, praznicima/blagdanima (osim: Uskrs, Svi sveti i Božić) i prema dogovoru; broj kreveta: 35; ima pristup internetu; prilaz autom: da

Slika 29. Turisti i izletnici kod planinarskog doma "Žitnica"
Izvor: http://www.hpd-jastrebarsko.hr, pristupljeno 30.8.2017.

Planinarski dom "Boris Farkaš" u Sekulićima - lokacija: južno od vrha Sv. Gera, u Sekulićima; nadmorska visina: 710 m; radno vrijeme: vikendom 01.05. - 01.10. i po najavi većih grupa; broj kreveta: 30; prilaz autom: da

Planinarski dom "Cerinski Vir" u Cerini - lokacija:na planinarskom putu iz Smerovišća prema Japetiću; nadmorska visina: 331 m; radno vrijeme: vikendom i po najavi; broj kreveta: 20; prilaz autom: da

Planinarska kuća Vodice - lokacija: ispod vrha Pliješ; nadmorska visina: 850 m; radno vrijeme: vikendom od 01.05. - 30.10., poslije po najavi; broj kreveta: 35; prilaz autom: da

Slika 30. Planinarski dom "Vodice" usred zime
Izvor: http://www.hpd-jastrebarsko.hr, pristupljeno 30.8.2017.

Planinarska kuća Scout - lokacija: u blizini zaselka Koretići; nadmorska visina: 360 m; radno vrijeme: vikendom od 01.04. - 30.10. i po najavi; broj kreveta: 36; prilaz autom: da

Gostinjac "Sv. Bernard" - lokacija: Veliki Lovnik; nadmorska visina: 690 m; radno vrijeme: nedjeljom i po najavi; broj kreveta: 35; prilaz autom: da

Seoski turizam "Lijepo brdo Žumberak" - lokacija: selo Grubači 5, Pećno; broj kreveta: 6

Sobe u domaćinstvu "Lagotto's Peak" - lokacija: selo Kuljaji – Radatovići; broj kreveta: 4

Hostel Flores - lokacija: Jurkovo selo 42, Kostanjevac; radno vrijeme: 8-20 h, u zimskom periodu uz najavu; broj kreveta: 20

Turistička naselja su:

- uz naselje Hodinci
- Lovrić Prekriški
- Brezovica Žumberačka
- uz Ekoselo Žumberak
- uz naselje Prilipje.

Površina pojedine zone može biti do 2,0 ha, a kapacitet do 40 ležaja.

Prometna povezanost i infrastruktura parka

Svi markirani planinarski putovi označeni su u Planu ukupne duljine 315 km. Iako je postojeća mreža zadovoljavajuća, moguće je uređenje i markiranje novih planinarskih
putova. Novi planinarski putovi mogu se urediti i markirati samo na područjima gdje nema potrebne planinarske infrastrukture.

U Parku su uređene poučne staze:
„Gdje voće zri“ - duljina 2 km; vrijeme obilaska 1 h; mogućnost posjeta samostalan obilazak moguć je tijekom cijele godine; obilazak uz stručno vodstvo prema najavi

„Staza kneževa“ - duljina 4,2 km; vrijeme obilaska 2 h; mogućnost posjeta samostalan obilazak moguć je tijekom cijele godine; obilazak uz stručno vodstvo prema najavi

„Izvori Života“ - duljina 800 m; vrijeme obilaska 45 min; mogućnost posjeta samostalan obilazak moguć je tijekom cijele godine; obilazak uz stručno vodstvo prema najavi

„Žumberački arheološki put“ - duljina 53 km; vrijeme obilaska 7 h (automobilom + pješice)

„Put kraljice bukve“ - duljina 35 km; vrijeme obilaska 12 h; mogućnost posjeta samostalan obilazak moguć je tijekom cijele godine

Prometna povezanost je relativno zadovoljavajuća iako ima puno mjesta za napredak, a u prvom redu se to odnosi na obnavljanje postojećih asfaltiranih cesta koje su u jako lošem stanju.

3.1.3. Odabir zaštićenih prirodnih vrijednosti i definiranje ruta posjećivanja

U prethodnom poglavlju navedene su glavne i najbitnije destinacije od značaja te su obrađene sve njihove karakteristike i osobitosti. Slijedi sažeti prikaz zamišljenih ruta posjećivanja koje će uključivati neke od navedenih ZPV u prethodnom dijelu. Zamišljene su poludnevne, dnevne i dvodnevne rute. Ciljana klijentela bi svoj turistički boravak provela u Zagrebu ili okolnim mjestima te bi u tom vremenu posjetila destinacije koje su predviđene u zamišljenim rutama. Veličina grupe bila bi do 10-ero ljudi, a uz grupu bi cijelom rutom bio vodič angažiran od strane agencije. Vodič mora biti osposobljen i educiran o svim ZVP koje su u planu posjećivanja.

Poludnevna ruta po Medvednici "Medvednica S-adventure"

Polazak u jutarnjim satima po dogovoru - Sastanak na autobusnom okretištu Britanski Trg ili Mihaljevac - Javni prijevoz do Šestina (kratko pokazati grob Ante Starčevića i objasniti njegov povijesni značaj) - Šetnja planinarskom stazom 12 do Medvedgrada (između 45min do sat vremena) - Na Medvedgradu obilazak sa službenim vodičem parka ili samim vodičem grupe od strane agencije (obilazak traje oko 45min) - Nakon kraće stanke nastavak planinarskom stazom 12 pa skretanje na stazu 11 te nakon nekog vremena na stazu 50 koja vodi do planinarskog doma Grafičar gdje je predviđen ručak (put od Grafičara do Medvedgrada traje između 45min i sat vremena) - Nakon okrijepe slijedi posjet rudniku Zrinski uz stručno vodstvo od strane parka (obilazak rudnika traje oko 30min) - Povratak stazom 1M do Kraljičinog zdenca gdje je predviđena kraća stanka (put od Grafičara do Kraljičinog zdenca traje oko sat vremena); povratak stazom 13 (poučna staza Miroslavac) do Šestina te javnim prijevozom natrag do Mihaljevca ili Britanskog trga.

Predviđeno ukupno trajanje rute je oko 6 sati što ovisi o brzini kretanja grupe i zadržavanjima na određenim lokacijama. Ručak kod Grafičara i ulaznice za Medvedgrad i rudnik Zrinski moraju biti dogovorene unaprijed od strane agencije s odgovornim osobama.

Dnevna ruta po Medvednici " Medvednica M-adventure"

Polazak u jutarnjim satima po dogovoru - Sastanak na autobusnom okretištu Britanski Trg ili Mihaljevac - Javni prijevoz do Šestina (kratko pokazati grob Ante Starčevića i objasniti njegov povijesni značaj) - Šetnja planinarskom stazom 12 do Medvedgrada (između 45min do sat vremena) - Na Medvedgradu obilazak sa službenim vodičem parka ili samim vodičem grupe od strane agencije (obilazak traje oko 45min) - Nakon kraće stanke nastavak planinarskom stazom 12 pa skretanje na stazu 11 te nakon nekog vremena na stazu 50 koja vodi do planinarskog doma Grafičar gdje je predviđen ručak (put od Grafičara do Medvedgrada traje između 45min i sat vremena) - Od Grafičara nastavak planinarskom stazom 26 do vrha Medvednice (put traje oko sat vremena) – Odmor, okrjepa i razgledavanje samog vrha Sljemena (Kapelica Majke Božje Sljemenske, Vidikovac i dr.) te po dogovoru ručak u nekom od restorana i domova u samoj blizini prije spuštanja – Povratak planinarskom stazom 1M do Kraljičinog zdenca gdje je predviđena

kraća stanka - Povratak stazom 13 (poučna staza Miroslavac) do Šestina te javnim prijevozom natrag do Mihaljevca ili Britanskog trga.

Predviđeno trajanje rute je oko 9 sati što ovisi o brzini kretanja grupe i zadržavanjima na određenim lokacijama. Lokacija za ručak se može dogovarati po željama grupe. Preporučena opcija je ručak na Grafičaru te po želji užina na vrhu u nekim od okolnih restorana ili domova. U sklopu s tim sklapa se i dogovor od strane agencije i odgovornih osoba. U ruti je uključen posjet Medvedgradu što se isto mora unaprijed dogovoriti i organizirati.

Dvodnevna ruta po Medvednici " Medvednica L-adventure"

Dvodnevna L-adventure ruta za prvi dan uključuje M-adventure, noćenje na vrhu u nekim od hotela ili domova te plan za drugi dan i povratak u grad. Noćenje bi se po dogovoru organiziralo u nekima od sljedećih raspoloživih lokacija: Tomislavov dom, Apartmanska kuća Snježna kraljica ili Planinarski dom Mala Hunjka.

Ovisno o mjestu noćenja ujutro nakon doručka planirana je šetnja planinarskom stazom 1M do Horvatovih 500 stuba i kraća stanka na toj lokaciji – Daljnja šetnja istom stazom do planinarskog doma Puntijarka (kraća stanka uz moguće jelo i piće po želji) – Od Puntijarke slijedi spuštanje do Planinarskog doma Runolist i Šumarevog groba u blizini – Nastavak po stazi 16 te nakon nekog vremena uključivanje na Leustekovu stazu sa kojom se spušta skroz do tramvajske stanice Gračani od kuda se javnim prijevozom vraća natrag u grad.

Ova ruta uključuje jedan cijeli dan sa noćenjem te oko 4 do 5 sati rute drugi dan nakon doručka.

Vodič mora tokom puta voditi edukaciju o značajkama Medvednice i određenih lokaliteta te mora biti jako dobro upoznat sa planinarskim stazama. U opisu S,M i L-adventure ruta mora obavezno biti napomena da nije za osobe za zdravstvenim poteškoćama. Korisnicima treba istaknuti obavezno nošenje planinarske obuće i odjeće te opremanje sa dovoljnom količinom tekućine.

Navedene S,M i L-adventure rute predviđene su za osobe avanturističkog duha koje uživaju u ljepoti prirode, a usput mogu i puno toga naučiti o području kroz koje će se kretati te isprobati neke od tradicionalnih domaćih jela kao što je grah sa kobasicom, gibanica, domaći štrukli i slično.
Veliku odgovornost i obavezu ima vodič grupe koji mora svojim znanjem i edukacijom pobuditi poseban doživljaj posjećenih ZPV-a.

Dodatna ponuda agencije je organizirani prijevoz klijenata do ZPV od interesa posjećivanja. Potrebno je unajmiti vozilo te po želji odvesti grupu do maksimalno 6 osoba na lokacije poput Medvedgrada, rudnika Zrinski, Veternice, parka Maksimir, PP Žumberak – Samoborsko gorje, i sl. Tamo gdje je moguće provesti grupu uz edukaciju. Moguće je posjećivanje 3 ili više destinacija

u jednom danu ovisno o željama grupe. Omogućiti izbor klijentima na web stranicama agencije koje i koliko ZPV-a žele posjetiti u jednom danu te sukladno tome organizirati ručak na nekim od mogućih lokacija. (npr. restoran u Maksimiru, planinarski dom Grafičar i sl.).

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

4.1. Razvoj poslovnog subjekta

4.1.1. Izbor pravnog oblika

S obzirom na pravni oblik, turistička agencija može se registrirati kao obrt, d.o.o. – trgovačko društvo ili trgovac pojedinac, a glede načina i mjesta obavljanja poslovanja može biti klasična "brick&mortar" agencija smještena u poslovnom prostoru, odnosno u poslovnici, ili poslovati putem interneta – online.

Pošto se tehnologija svaki dan sve više razvija i sve više ljudi ide u korak s njom koristeći se svakodnevno internetom najbolji izbor je internetska turistička agencija.

Internetska turistička agencija

Prema tome, trgovačko društvo (pravna osoba) ili fizička osoba – obrt, ako želi poslovati kao internetska turistička agencija, treba ishoditi rješenje nadležnog ureda državne uprave u županiji, odnosno upravnog tijela Grada Zagreba nadležnog za poslove turizma, kojim se utvrđuje da ispunjava propisane uvjete za pružanje usluga turističke agencije, u skladu sa ZOPUT-o,. Prema tome, treba imati najmanje jednu zaposlenu osobu koja ispunjava uvjete za voditelja poslovnice, u punom radnom vremenu. Voditelj poslovnice mora imati prijavljeno prebivalište u stambenom prostoru u kojemu će pružati usluge. Postojećim propisima nisu propisani minimalni uvjeti glede uređenja i opremljenosti internetske agencije u poslovnom prostoru niti u stanu.

Prema novom zakonskom prijedlogu Ministarstva turizma, korigira se odredba koja je do sada propisivala najviše dva zaposlena u internet agenciji u stambenom prostoru, dakle ograničenja u broju zaposlenih u internet agencijama više neće biti. Promjena zakona se očekuje od 1. siječnja 2018.

4.1.2. Odabir poslovne strategije – samozapošljavanje, suradnici, partneri

Agencija će u funkcionirati i djelovati najviše putem interneta. Internet tehnologija omogućuje novi elektronički business (engl. *e-business*), novi sustav rukovođenja i nove odnose u radu.

Jedna od najvažnijih stvari je uspostaviti kvalitetnu web stranicu agencije stoga treba angažirati osobu koja će dobro obaviti taj posao te će biti jedan od bitnijih vanjskih suradnika u radu. Dizajn, estetika, atraktivnost i dostupnost samo su od nekih osobina koje treba imati web stranica u svrhu privlačenja korisnika i funkcioniranju poslovanja.

Jedan od zadataka poslovanja je jasno istaknuti prednosti agencije i ciljati točno određeno tržište. Web stranicu treba iskoristiti što je bolje moguće promovirajući je po društvenim medijima i newsletterima kako bi upoznali potencijalne klijente o specijaliziranim uslugama koje agencija pruža i svakako omogućiti mobilne i online opcije plaćanja.

Agencija se treba podjednako orijentirati na domaće i strano tržište. Bitno je prepoznavanje potreba korisnika i prihvaćanje klijenata sa individualnom dodatnom vrijednošću.

Većinu poslovnih zadataka i obaveza obavljat će voditelj poslovnice, a najviše se to odnosi na suradnju i komuniciranje sa raznim ugostiteljima, hotelijerima, autoprijevoznicima, tvrtke koje se bave iznajmljivanjem bicikala, lokalnom zajednicom i stanovništvom, seoskim gospodarstvima i OPG-ovima i sl.

4.1.3. Definiranje kadrovskog portfelja – broj zaposlenih i kvalifikacije

Trenutno internetska turistička agencija smije imati voditelja poslovnice i jednog zaposlenog makar će se to vjerojatno uskoro promijeniti kako je već navedeno u jednom od prijašnjih poglavlja.

Voditelj poslovnice treba ispunjavati sljedeće uvjete:

1. da je poslovno sposoban,
2. da ima najmanje srednju stručnu spremu,
3. da aktivno zna najmanje jedan svjetski jezik i poznaje još jedan te poznaje hrvatski jezik u mjeri dostatnoj za obavljanje poslova rukovoditelja poslovnice,
4. da ima položen stručni ispit za voditelja poslovnice i dvije godine radnog iskustva na odgovarajućim poslovima u turističkoj agenciji ili drugim odgovarajućim poslovima u turizmu,
5. da mu nije pravomoćnom sudskom presudom ili rješenjem o prekršaju izrečena mjera sigurnosti ili zaštitna mjera zabrane obavljanja poslova voditelja poslovnice, dok ta mjera traje.

Voditelj poslovnice u pravilu obavlja menadžerske poslove te je odgovoran za:

- kretanje prodaje,
- financijski menadžment,
- menadžment ljudskih potencijala.

Za voditelje poslovnice nužno je da budu sposobni raditi u okruženju stalno rastuće konkurencije.

Tipične radne aktivnosti uključuju:

- nadgledanje odvijanja poslovanja,
- rješavanje pitanja osoblja,
- blisku suradnju s vođama timova.
- nadgleda zapošljavanje i izbor osoblja, isplatu plaća o trening osoblja.

Vještine, kvalitete i potrebno iskustvo koje se traže voditelja poslovnice:

- dobar odnos s ljudima i komunikacijske vještine
- radno iskustvo u prodaji
- spremnost na fleksibilno radno vrijeme, uključujući i vikende

- sposbnost izdržavanja pritiska u poslovnoj "špici"
- obrazovanje iz područja turizma
- poznavanje stranih jezika.

Druga zaposlena osoba bila bi zaposlena kao turistički vodič – pratitelj.
Dužnost turističkog pratitelja je da nadgleda odvijanje procesa putovanja u zemlji i inozemstvu te da sudionicima putovanja pruža informacije, savjete i druge usluge:

- dobar odnos s ljudima i komunikacijske vještine
- provjerava prisutnost sudionika putovanja na pojedinačnim događajima (izlezima, posjeti muzejima, galerijama...)
- osigurava provedbu potpunog programa za sudionike putovanja (kupnja ulaznica, putnih karata, rezervacije ugostiteljskih i drugih usluga, skupno plaćanje raznih računa...)
- sudionici mu se obraćaju s posebnim zahtjevima
- rješava probleme koji iskrsnu tijekom putovanja (npr. vezano uz krađe, bolesti, nepotvrđene rezervacije, gubitak putnih dokumenata..)
- obavlja neophodne procedure s lokalnim vlastima, policijom, bolnicama, osiguravajućim kućama i dr. institucijama
- donosi odluke u slučaju neophodne promjene programa

Za obavljanje poslova turističkog vodiča potrebno je imati odobrenje mjerodavnog ureda na čijem području pruža turistima usluge pokazivanja i stručnog objašnjavanja:

- prirodnih ljepota i rijetkosti
- kulturno-povijesnih spomenika
- umjetničkih djela
- etnografskih i drugih znamenitosti
- povijesnih događaja, ličnosti, legendi o tim događajima i ličnostima
- gospodarskih i političkih tijekova i zbivanja

Posao turističkog vodiča zakonski je reguliran iz razloga što se njegova uloga ne ogleda isključivo u zastupanju interesa turističke agencije, već on zastupa i državu. On je svojevrsni ambasador svoje zemlje, ali i sastavni dio ponude koju ta zemlja pruža.

Vještine, kvalitete i potrebno iskustvo koje se traži od turističkog vodiča:

- kreativnost
- dobra psihofizička sposobnost
- moralne kvalitete
- osjećaj za diskreciju
- poštivanje svakog pojedinačnog člana grupe
- mora dobro poznavati određeno područje, turističke atrakcije, kulturno naslijeđe i smještajne kapacitete
- poznavanje osnova turizma, psiholoških karakteristika turista kao i karakteristike turističke grupe

- poznavanje lokalne politike
- solidno znanje književnog jezika i poznavanje jezika za koje se dobiva dozvola rada
- sposobnost animiranja

U svom poslovanju turistička agencija najviše se oslanja na osoblje koje ima specijalizirana znanja. U tu skupinu osoblja ubrajaju se zanimanja koja se u radu agencije bave kreiranjem, prodajom i izvršenjem aranžmana turističke usluge. Od takvih se kadrova očekuje poznavanje ekonomije, ugostiteljstva, organizacije rada u područjima ugostiteljstva i različitih grana prometa.

4.1.4. Izbor modela financiranja

Za pokretanje i osnivanje agencije najveća količina novčanih sredstava očekuje se iz EU fondova, javnih fondova, potpora ili eksternih fondova preko prijave projekta na natječaj. Određena sredstva moraju biti alocirana iz vlastitog izvora ili vlastitih usluga.

Nakon pokretanja projekta i početka poslovanja turistička agencija svoj prihod ostvaruje:

- iz naknade dobivene za svoju posredničku ulogu – provizije,
- iz prodaje vlastitih usluga na domaćem tržištu,
- iz udjela u zajednički ostvarenom dohotku s drugim davateljima usluga na turističkom tržištu i drugim poduzećima s kojima se agencija povezuje radi stvaranja zajedničkog dohotka

Važno je vođenje konzistentne financijske politike, izbjegavanje likvidnosti i poštivanje financijskih propisa u domaćem i međunarodnom poslovanju i platnom prometu pa se preporuča edukacija u tom području.

Financijsko poslovanje turističke agencije uključuje:

- fakturiranje,
- financijsku operativu (devizno poslovanje, blagajna, kontrola i likvidatura, plaćanja i naplate, plaće, krediti),
- knjigovodstvo (zakonski propisi-financijsko, materijalno, devizno)

U financijskom poslovanju razlikujemo sljedeće pojedine troškove:

- troškove materijala,
- troškove usluga trećih,
- troškove amortizacije,
- troškove rada,
- kalkulativni doprinosi
- obveze i različite nastale troškove.

4.1.5. Definiranje opsega poslovanja

Organizacija radnog procesa u turističkim agencijama i organizatorima putovanja ima za cilj povezivanje različitih dijelova u jednu opću cjelinu. Formiranje uspješne organizacije znači uspostavljanje takvih odnosa između pojedinih dijelova koji će osigurati rast i razvoj ovih subjekata na turističkom tržištu.

Koncentracija mora biti na one faktore na koje agencija ima utjecaja, a to su prije svega unutrašnji činioci od kojih su posebno važni:

- Stupanj uključenosti radnika u proces organiziranja
- Usklađenost organiziranja sa postavljenim ciljevima
- Pravilan izbor elemenata za izvršavanje zadataka
- Stupanj ostvarene suradnje sa ljudima
- Elastičnost organizacije

Ovdje se radi o agenciji koja je samostalna, specijalizirana za određeno područje i djelatnost i nema mrežu poslovnica stoga je i sam opseg poslovanja nešto manji nego kod nekih većih agencija koje djeluju na nacionalnoj ili međunarodnoj razini.

Najvažniji poslovi kojima bi se bavila agencija su:

- organiziranje, prodaja i provođenje paket aranžmana
- prodaja i posredovanje u prodaji ugostiteljskih i turističkih usluga
- organiziranje, prodaja i provođenje izleta
- prihvat i prijevoz putnika
- prodaja i posredovanje u prodaji karata ili rezervaciji mjesta
- davanje turističkih obavijesti i promidžbenog materijala
- organiziranje službe turističkog pratitelja
- rezervacija, nabava i prodaja raznih ulaznica
- organizacija i pružanje usluga u svezi poslovanja karticama
- posredovanje u osiguranju putnika
- druge usluge: iznajmljivanje vozila, bicikala is l.

4.1.6. Temeljna analiza isplativosti

Pri pokretanju projekta investitoru su bitni dodatni novčani tokovi koji nastaju provođenjem projekta. Na temelju novčanih tokova određuje se isplativost investicije. Pri evaluaciji projekta potrebno je osim financijske isplativosti potrebno je pažnju usmjeriti i na prikladnost projekta, učinkovitost projekta i djelotvornost. Postoje različite metode za ocjenu projekata, a najpoznatije su financijska analiza, analiza koristi i troškova, analiza troškovne učinkovitost.

Metoda financijske isplativost (engl. *Financial Evaluation*) je metoda koja analizira financijske učinke projekta na organizaciju. Češće se primjenjuje za privatne projekte nego za društvene projekte. Odgovara na pitanja: koliko projekt vraća za investirani iznos i kada vraća investiciju iz različitih perspektiva. Analiziraju se samo novčani tokovi koji se odnose na organizaciju, a ne i drugi novčani tokovi koji mogu nastati u drugih dionika na projektu.

Isplativost višegodišnjih ulaganja (dugoročnih investicija) procjenjuje se po nekoliko pokazatelja (kriterija):

- vrijeme povrata novca
- prosječna stopa povrata
- sadašnja vrijednost ulaganja
- interna stopa rentabilnosti.

Vrijeme povrata novca

Taj pokazatelj računa se kao broj godina u kojima se vraća početno ulaganje. Općenito, što je taj broj manji, to je bolja investicija. Nedostatak je te metode što se ne uzima u obzir tijek novca nakon razdoblja povrata ulaganja pa se ne prepoznaju investicije isplativije na dugo razdoblje.

Prosječna stopa povrata

Prosječna stopa povrata izračuna se tako da se prosječna godišnja dobit dijeli s prosječnim godišnjim ulaganjem. Ta se metoda rabi kad nije nužno iskoristiti sadašnju vrijednost, dakle u slučajevima kratkoročnijih ulaganja. Prednost je te metode jednostavno računanje, a nedostatak što ne uzima u obzir vremensku komponentu kod vrednovanja novčanih iznosa (kod uspoređivanja novčanih iznosa iz različitih vremena ne rabi se diskontiranje).

Sadašnja vrijednost ulaganja

Taj pokazatelj računa se kao suma diskontiranih vrijednosti razlike budućih primitaka i izdataka (diskontirani čisti tijek gotovine) umanjenih za inicijalno ulaganje. Kod uspoređivanja različitih ulaganja boljim se smatra ono s većom sadašnjom vrijednošću. Ako se ulaganja razlikuju po veličini, njihove isplativosti uspoređuju se tako da se njihove sadašnje vrijednosti dijele s visinom ulaganja.

Interna stopa rentabilnosti

To je diskontna stopa koja sadašnju vrijednost svodi na nulu. To znači da je diskontirana vrijednost budućeg čistog tijeka gotovine uz primjenu te stope jednaka visini ulaganja. Ta stopa uspoređuje se s cijenom kapitala, tj. kamatnom stopom uz koju se dobiva novac za ulaganje (kredit). Ako se uspoređuju različiti projekti, boljim se smatra onaj s većom internom stopom rentabilnosti.

5. ZAKLJUČAK

Zaključak 1

Odabir ideje izrade rada o pokretanju specijalizirane turističke agencije donesen je iz razloga što se smatra da je to jedna dobra smjernica za budućnost turističkog podutetništva kad su u pitanju područja zaštićenih prirodnih vrijednosti. Isto tako trenutno postoji pomanjkanje ovakvih vrsta specijalnih agencija te bi se uz dobro razrađen projekt i poslovanje sigurno moglo uspješno djelovati na tržištu.

Već je istaknuto da je jedan od ciljeva agencije organiziranje posjećivanja u manje isticane lokalitete prirodnih ljepota. Na taj način bi se pokušalo rasteretiti najposjećenija područja gdje su česta ili povremena prekoračenja prihvatnih kapaciteta, a s tim i nepovoljan utjecaj posjećivanja na prirodu i okoliš.

Drugi pozitivni element je edukativna dimenzija takvog posjećivanja i podizanje svijesti klijenata na čemu bi se inzistiralo u sklopu djelatnosti agencije. Naum je i širenje ovakvog svjetonazora u poslovnom okruženju te se povezati u kritičnu masu istomišljenika.

Zaključak 2

Obuhvat posjećivanja zaštićenih prirodnih vrijednosti prikazan je za dva veća područja - Grad Zagreb i Zagrebačku županiju, no svakako se može proširiti te obuhvatiti još više destinacija vrijednih posjećivanja. Nastojanje je kod izbora destinacija i ruta posjećivanja uključiti manje općenito popularna područja te na taj način podići nivo turizma i stanje lokalne zajednice upravo u tim područjima. Jedan od glavnih načina pomoću kojeg se u tome može uspjeti je provođenje dobre edukacije i interpretacije prilikom vođenja grupa posjetitelja.

Zaključak 3

Trenutna situacija turizma općenito u Zagrebu je zadovoljavajuća jer su ponuda, potražnja i broj turista u stalnome rastu. Iz tog razloga postoji dobar potencijal i za turizam u zaštićenim područjima. No u tu svrhu potrebno je unaprijediti i razvijati infrastrukturu, pri čemu bi naglsak bio na poboljšanju komunalne i prihvatne infrastrukturu koje u većini područja ZPV-a nisu na zadovoljavajućoj razini. Da bi mogli privući što više posjetitelja u takva područja, a istodobno izbjeći negativne posljedice od prevelikog broja ljudi na kritičnim mjestima, potrebna je uz odgovarajuću infrastrukturu, i dobra organizacija posjećivanja.

Zaključak 4

U radu je navedeno da bi specijalizirana agencija funkcionirala i poslovala putem internetske stranice. Razlog tome je svakodnevni razvoj tehnologije i korištenje sve većeg broja ljudi internetom, društvenim mrežama i raznim drugim portalima zbog jednostavnosti i pristupnosti podataka i informacija.

Što se tiče samog opsega djelatnosti za početak nije nužno da on bude širok. Potrebno je početi od ponude i organizacije posjećivanja najbližih destinacija u Zagrebu i okolici te iz njih izvući što je više moguće obraćajući pažnju na detalje prilikom kreiranja ponude.

Za samo pokretanje i osnivanje agencije većina novčanih sredstava očekuje se iz EU fondova, a jedan dio morat će se pokriti iz vlastitih sredstava. Samo financiranje biti će najviše oslonjeno na

naknade dobivene za agencijsku posredničku ulogu, tzv. proviziju. Jedna od stvari na koju će trebat obratit pozornost je i definiranje cijena aranžmana koja će biti ključna kod ostvarivanja profita.
Trenutno internetska turistička agencija smije imati voditelja poslovnice i jednog zaposlenog. Voditelj se najviše bavi kreiranjem, prodajom i izvršenjem aranžmana turističke usluge. Od takvih se kadrova očekuje poznavanje ekonomije, ugostiteljstva, organizacije rada u područjima ugostiteljstva i različitih grana prometa. Druga zaposlena osoba radila bi kao turistički vodič – pratitelj te se od nje očekuju specijalizirana znanja koja se najviše odnose na dobro poznavanje specifičnih zaštićenih prirodnih vrijednosti i sposobnosti kvalitetne edukacije i interpretacije.

Zaključak 5
Od same ideje do ostvarenja težak je put ali kao što je već spomenuto smatra se da ideja ima potencijal te se uz dobru volju i uloženi trud definitivno u tom smjeru može puno postići. Prije svega je bitno dobro osmisliti i izraditi projekt koji se prijavljuje na natječaj EU fondova. Tu treba tražiti pomoć stručnjaka jer se greške u prijavi ne toleriraju. Nakon dobivanja EU sredstava za pokretanje poslovanja, u početnom funkcioniranju agencije treba se posavjetovati sa strukom sve do trenutka kada se počinju ostvarivati prvi prihodi i kada je stečena kontrola nad poslovanjem, te potom, pomoću daljnjeg usavršavanja, voditi projekt i agenciju u pravom smjeru.

6. LITERATURA

1. Berc Radišić B. 2009: Marketing i menadžment turističkih agencija
2. Martinić I.: Priprema i vođenje ekoloških projekata zp 2016.17, Sveučilište u Zagrebu, Šumarski Fakultet
3. Martinić I. 2010: Upravljanje zaštićenim područjima prirode – planiranje, razvoj i održivost. Sveučilište Zagreb, Šumarski fakultet, Zagreb
4. Plan upravljanja PP Žumberak – Samoborsko gorje
5. Prostorni plan PP Žumberak – Samoborsko gorje
6. Patajac H.: Analiza isplativosti ulaganja
7. Strategija održivog turizma PP Medvednica, 2014
8. Španjol Ž., D. Barčić, R. Rosavec, B Dorbić; 2011: Stručni članak: Biološko-ekološko i prostorno vrednovanje zaštićenih prirodnih vrijednosti u županijama sjeverozapadne hrvatske
9. Zaštićena područja kao rekreacijske zone grada – primjer Parka prirode Medvednica, 2014
10. Žgomba S., Ljubić N.: Poslovanje turističkih agencija

WEB Stranice

1. http://www.dzzp.hr/, pristupljeno 18.8.2017.
2. http://www.zagreb.hr/, pristupljeno 18.8.2017.
3. http://tilio.hr/, pristupljeno 19.8.2017.
4. http://4real.com.hr, pristupljeno 21.8.2017.
5. http://ekoetnotravel.hr, pristupljeno 22.8.2017.
6. http://goexplorecroatia.com, pristupljeno 23.8.2017.
7. http://www.park-zumberak.hr, pristupljeno 27.8.2017.
8. http://www.medvednica.info/, pristupljeno 30.8.2017.
9. http://www.virtualni-ured.net/hr/, pristupljeno 3.9.2017.